

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра фінансів

На правах рукопису

САПРУН МАР'ЯНА ВАЛЕРІЇВНА

**ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
СТАЩУК ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА,
доктор економічних наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 6
засідання кафедри фінансів
від 27.11.2024 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Стащук О. В.

ЛУЦЬК – 2024

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління

Кафедра фінансів

Другий (магістерський) рівень

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«27» вересня 2023 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ) ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИ

Сапрун Мар'яні Валеріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Оптимізація грошових потоків суб'єктів господарювання
Керівник проекту (роботи) Стащук Олена Володимирівна, д.е.н., професор
2. Строк подання студентом роботи (проекту) 04.12.2024 р.
3. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи (проекту). Метою даної роботи є обґрунтування теоретичних положень сутності грошових потоків суб'єктів господарювання, їх аналізу та методів оптимізації. Завдання роботи полягають у вивченні теоретичних та методичних положень сутності грошових потоків, їх аналізу та оптимізації, вивченні зарубіжного досвіду управління грошовими потоками суб'єктів господарювання та окресленні напрямків оптимізації грошових потоків вітчизняних суб'єктів господарювання.
4. Дата видачі завдання 27.09.2023 р.

АНОТАЦІЯ

Сапрун М. В. Оптимізація грошових потоків суб'єктів господарювання.

В роботі досліджено теоретико-методичні аспекти грошових потоків суб'єктів господарювання та їх оптимізації. Встановлено, що грошові потоки забезпечують фінансову стійкість, ліквідність та безпечний розвиток суб'єктів господарювання. Систематизовано ознаки класифікації грошових потоків підприємств та обґрунтовано, що найбільш універсальними для проведення оптимізації грошових потоків підприємств є їх поділ на грошові потоки від операційної, інвестиційної та від фінансової діяльності. Окреслено роль оптимізації в системі управління грошовими потоками суб'єктів господарювання, узагальнено методику аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання. Проведено аналітичне дослідження стану, динаміки та ефективності формування та використання грошових потоків суб'єктів господарювання. В роботі досліджено зарубіжний досвід оптимізації грошових потоків підприємств, виявлено переваги й перешкоди до його імплементації в систему фінансового менеджменту вітчизняних підприємств. Запропоновано основні напрями оптимізації грошових потоків досліджуваного підприємства.

Наукова новизна роботи полягає у розвитку понятійно-категоріального апарату грошових потоків суб'єктів господарювання та їх оптимізації; узагальненні методики аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання; дослідженні зарубіжного досвіду управління грошовими потоками та їх оптимізації. Практичне значення полягає у тому, що сформульовані у роботі теоретичні узагальнення та висновки, практичний аналіз та пропозиції можуть стати основою для удосконалення освітніх компонентів «Фінанси суб'єктів господарювання», «Фінансова безпека суб'єктів господарювання».

Ключові слова: грошові потоки, управління грошовими потоками, суб'єкти господарювання, оптимізація, методи аналізу, вхідні та вихідні грошові потоки, операційна діяльність, інвестиційна діяльність, фінансова діяльність.

SUMMARY

Saprun M. V. Optimization of cash flows of business entities.

The paper investigates the theoretical and methodological aspects of cash flows of business entities and their optimization. It is established that cash flows ensure financial stability, liquidity and safe development of business entities. The signs of classification of cash flows of enterprises are systematized and it is substantiated that the most universal for optimization of cash flows of enterprises is their division into cash flows from operating, investment and financial activities. The role of optimization in the system of management of cash flows of economic entities is outlined, the methodology for analyzing cash flows of economic entities is generalized.

An analytical study of the status, dynamics and efficiency of the formation and use of cash flows of business entities is carried out. The article studies foreign experience of optimization of cash flows of enterprises, identifies advantages and obstacles to its implementation in the system of financial management of domestic enterprises. The main directions of optimization of cash flows of the studied enterprise are proposed.

The scientific novelty of the work lies in the development of the conceptual and categorical apparatus of cash flows of economic entities and their optimization; generalization of methods of analysis of cash flows of economic entities; study of foreign experience in managing cash flows and their optimization.

The practical significance is that the theoretical generalizations and conclusions, practical analysis and proposals formulated in the paper can become the basis for improving the educational components of “Finance of Business Entities” and “Financial Security of Business Entities”.

Keywords: cash flows, cash flow management, business entities, optimization, analysis methods, incoming and outgoing cash flows, operating activities, investment activities, financial activities.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ	6
1.1. Сутність грошових потоків, їх класифікація та місце у фінансово-господарській діяльності підприємств	6
1.2. Оптимізація як інструмент управління грошовими потоками суб'єктів господарювання	13
1.3. Методика аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	25
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємства	25
2.2. Дослідження стану, структури та динаміки грошових потоків суб'єкта господарювання	32
2.3. Аналіз ефективності формування і використання грошових потоків суб'єкта господарювання	39
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	47
3.1. Зарубіжний досвід управління та оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання	53
3.2. Напрями оптимізації грошових потоків вітчизняних суб'єктів господарювання	
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	60
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах розвитку ринкової економіки одним із найбільш репрезентативних показників ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, засобом розширеного відтворення, забезпечення ліквідності та платоспроможності є їх грошові потоки. Проте, в Україні разом із повномасштабним вторгненням перед вітчизняними підприємствами постала значна кількість проблем, пов'язаних із фінансовою нестабільністю, суттєвим зниженням фінансових результатів, обмеженістю джерел фінансових ресурсів, розбалансованістю та несинхронністю формування грошових потоків суб'єктів господарювання. Тому об'єктивно необхідним є дослідження шляхів та розробка рекомендацій із підвищення ефективності формування та використання грошових потоків суб'єктів господарювання з урахуванням ризиків та загроз воєнного стану, а також напрямів їх оптимізації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Усе вище зазначене актуалізує тему даного дослідження.

Проблематику грошових потоків, зокрема особливості їх формування та ефективності використання, методика аналізу грошових потоків та їх оптимізація, розробка механізму управління грошовими потоками досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, зокрема: Азаренкова Г. М., Бланк І.О, Гроппеллі А., Криворучко М. Ю., Кошельок Г.В., Нікбахт Е., Ситник Г.В., Стащук О.В., Стрік А. Дж., Томпсон А.А., Чумаченко М. Г. та інші.

Незважаючи на певну теоретичну та практичну розробленість, проблема оптимізації грошових потоків є недостатньо висвітленою та потребує подальшої наукової розвідки.

Мета даної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень сутності грошових потоків суб'єктів господарювання, їх аналізу та методів оптимізації.

Для досягнення поставленої мети, що визначає зміст дослідження, в роботі було передбачено вирішити наступні основні завдання:

- систематизувати теоретичні підходи до розуміння поняття грошових потоків суб'єктів господарювання та розглянути їх класифікацію;
- окреслити роль та місце оптимізації в системі управління грошовими потоками суб'єктів господарювання;
- вивчити методику аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання;
- дати характеристику фінансово-господарській діяльності суб'єкта господарювання;
- провести аналітичну оцінку та діагностику грошових потоків підприємства;
- дослідити зарубіжний досвід управління та оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання;
- запропонувати перспективні напрями оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання.

Об'єктом дослідження є процес формування, використання та оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні положення формування, використання та оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання.

Матеріалами дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, монографічні дослідження вітчизняних науковців, наукові статті в сфері фінансового менеджменту та корпоративних фінансів, матеріали міжнародних науково-практичних конференцій, навчальна література, фінансова звітність суб'єктів господарювання

У процесі дослідження використовуються такі методи, як: аналізу та синтезу, системного підходу, узагальнення, методи абстрагування, індукції та дедукції – для формування теоретичних основ оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання; табличний, графічний, порівняння, групування – у процесі аналізу стану, тенденцій та ефективності формування й використання

грошових потоків суб'єктів господарювання; системний підхід та метод аналогій – для розробки напрямів оптимізації грошових потоків вітчизняних суб'єктів господарювання.

Наукова новизна роботи полягає у наступному:

- набуло подальшого розвитку дослідження понятійно-категоріального апарату грошових потоків суб'єктів господарювання та їх оптимізації з урахуванням різних підходів вітчизняних та зарубіжних науковців, що, на відміну від існуючих акцентує увагу на забезпеченні ліквідності та платоспроможності суб'єктів господарювання;

- узагальнено методику аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання;

- набуло подальшого розвитку дослідження зарубіжного досвіду управління грошовими потоками та їх оптимізації, що, на відміну від існуючих досліджень, дозволило виявити переваги та недоліки їх застосування на вітчизняних підприємствах.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у кваліфікаційній роботі теоретичні узагальнення та висновки, практичний аналіз та пропозиції можуть стати основою для удосконалення освітніх компонентів «Фінанси суб'єктів господарювання», «Фінансова безпека суб'єктів господарювання».

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи були обговорені та отримали схвальні відгуки на Міжнародній науково-практичній конференції «Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

1.1 Сутність грошових потоків, їх класифікація та місце у фінансово-господарській діяльності підприємств.

Функціонування суб'єктів господарювання в Україні здійснюється за принципами ринкової економіки, що передбачає наявність фінансових відносин між різними суб'єктами господарювання. Індикатором ефективного та стійкого розвитку суб'єктів господарювання є раціональна організація руху грошових потоків, що істотно визначає зміст прийнятих фінансових рішень. Отже, управління та оптимізація грошових потоків суб'єктів господарювання є основою для формування фінансової політики суб'єктів господарювання. В умовах ведення воєнних дій суб'єкти господарювання все більше відчують негативний вплив такого середовища, зокрема спостерігаються проблемні моменти й у частині формування грошових потоків підприємств. Це зумовлено зниженням прибутковості підприємств, зростання величини витрат на виробництво та реалізацію продукції, високою вартістю та обмеженістю позикових ресурсів тощо. Враховуючи вище зазначене, можна констатувати, що грошові потоки визначають фінансовий потенціал стійкого розвитку підприємства, що підтверджує актуальність даного дослідження.

Розглядаючи поняття «грошовий потік» (у зарубіжній літературі його ще називають cash-flow) відзначимо, що воно вперше з'явилося в іноземній літературі з фінансового аналізу та фінансового менеджменту наприкінці 50-х років ХХ століття та використовувалося виключно з метою оцінювання вартості фінансових активів та ефективності реальних інвестицій. Згодом грошові потоки набули більш широкого значення та їх використання поширилося й на інші сфери фінансової практики. Останнє зумовлено

переходом від усебічного дослідження показників прибутковості до розгляду ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості тощо [1, с. 136].

У вітчизняній та зарубіжній науці все ще не існує єдиного підходу до формулювання сутності дефініції 'грошовий потік підприємства'. Так, найпростіше визначення грошовим потокам пропонує нам Е. Джонс, який зазначає, що рух грошей у бізнесі є ключовим чинником його прогресу й успіху. Такий рух автор визначає як потік грошових коштів [2, с. 120]. Б. Коласс дає дещо інше, на наш погляд, ширше визначення поняттю грошового потоку, зокрема науковець під загальним грошовим потоком розуміє надлишок коштів, який утворюється на підприємстві в результаті всіх операцій, пов'язаних і не пов'язаних із господарською діяльністю. Таким чином, він складається з господарського залишку коштів (грошовий потік від господарської діяльності) та грошового потоку, не пов'язаного з господарською діяльністю [3, с. 135].

Такі зарубіжні науковці, як Ю. Брігем та Л. Гапенські визначають грошовий потік як чисті грошові кошти, що надходять до фірми або витрачаються нею протягом операційного циклу. Як бачимо, грошовий потік розраховується шляхом збільшення чистого доходу на суму амортизаційних відрахувань, що не враховує результатів фінансової діяльності, яка пов'язана не з доходом від операційної діяльності, а з чистим прибутком безпосередньо [4, с. 215].

Наведемо також трактування поняття грошового потоку, запропоноване вітчизняними науковцями. Так, І. Бланк у своїх працях дає таке визначення грошового потоку, як: грошовий потік підприємства є сукупністю розподілених у часі надходжень і виплат грошових ресурсів, що генеруються його господарською діяльністю [5, с. 392].

Колектив авторів Тешева Л. В., Щербань О. Д. та Вакуленко О. О. зазначають, що грошові потоки характеризують рух капіталу, грошових фондів, як готівкових, так і безготівкових, а також обіг окремих фінансових інструментів. Як бачимо, така позиція авторів фактично ототожнює поняття

капіталу та грошових фондів, що, на наш погляд, не зовсім коректно [6, с. 672].

Єрешко Є. Ю. та Харченко О. С. у своїх дослідженнях стверджують, що грошовий потік є інституційною формою грошових коштів, а отже, характеризує діяльність підприємства з позиції зміни наявних і новостворених запасів його грошових коштів [7, с. 125].

Деякі інші підходи до визначення сутності грошових потоків суб'єктів господарювання наводять у своїх працях такі науковці, як Юдіна С. В., Павленко І. В. та Дробот А. С. Автори зазначають, що грошовий потік – це розподілений у часі притік і відтік коштів на підприємстві [9].

Визначення грошових потоків можна зустріти й у законодавчо-нормативній базі, зокрема в Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та в законодавчих актах і Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку в Україні. Згідно з Н(С)БО 1 грошові потоки – це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів (кошти в касі та на рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій, та короткострокові фінансові інвестиції, які можуть бути вільно конвертовані у певну суму коштів і мають незначний ризик щодо зміни вартості) [8].

Отже, як бачимо із запропонованих науковцями трактувань поняття "грошовий потік", його тлумачення серед економістів є достатньо різноманітне. Зокрема, усі визначення можна поділити на 2 групи:

- 1) грошовий потік визначається як різниця між надходженнями та витрачаннями грошових коштів;
- 2) надходження і витрачання грошових коштів підприємства, що здійснюється впродовж певного періоду часу.

Прихильники першого визначають грошовий потік, як різницю між коштами, отриманими та сплаченими підприємством протягом певного періоду часу, тобто надлишком (нестачею) грошових ресурсів. Ті, хто підтримує другий метод, вважають, що рух коштів (обіг) протягом певного періоду часу, тобто його дохід (приплив) та виплата (відтік), є грошовими потоками.

З огляду на вище зазначене, перше визначення зводиться до наступного

факту: грошовий потік – це баланс валютних ресурсів у певний час і не може бути ідентифікований за потоком (оборот, зміна). При цьому величину грошового потоку можна охарактеризувати такими показниками, як сума отриманих коштів та сума витрачених грошей.

Тому ми вважаємо, що грошовий потік слід визначати як сукупність безперервно розподілених у часі грошових, які пов'язані з суб'єктами господарювання та забезпечують фінансову стійкість, ліквідність та безпечний розвиток суб'єкта господарювання. Грошовий потік безпосередньо пов'язаний з потоком корпоративних коштів, що відображає надходження та використання корпоративних грошових ресурсів.

Аналізуючи підходи до трактування грошових потоків можемо систематизувати основні типологічні характеристики грошових потоків, що визначають їх роль у фінансово-господарській діяльності суб'єктів господарювання (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Сутнісні характеристики грошових потоків суб'єктів господарювання

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГРОШОВОГО ПОТОКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	створюють фінансові взаємовідносини між різними різними контрагентами
	формують фінансовий базис для початку діяльності суб'єкта господарювання
	є об'єктом власності та елементом ринкової економіки
	індикатор ліквідності суб'єкта господарювання
	індикатор якості управління підприємством
	індикатор ліквідності, інвестиційної привабливості та платоспроможності
	інструмент оцінки вартості підприємства
	інструмент оцінювання ефективності реальних та фінансових інвестицій суб'єктів господарювання
	об'єкт фінансової політики підприємства
	регулює процес формування і розподілу капіталу
забезпечують створення доданої вартості	

Складено автором

Оскільки поняття грошового потоку є багатограним та агрегованим, що підтверджується значною кількістю його сутнісних характеристик, то для більш детального їх розуміння важливо здійснити їх класифікацію. Виокремлення з усієї сукупності грошових потоків окремих їх видів на основі певних ознак сприяє підвищенню ефективності їх формування та використання, спрощує

проведення аналізу грошових потоків, забезпечує точність їх планування та оптимізацію в розрізі окремих видів та дозволяє сформувавши фінансову звітність. Це сприяє підвищенню ефективності фінансових рішень з управління грошовими потоками суб'єктів господарювання.

Проведемо класифікацію грошових потоків суб'єктів господарювання за ключовими ознаками та відобразимо їх у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація грошових потоків суб'єктів господарювання

ГРОШОВІ ПОТОКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	За масштабами обслуговування господарського процесу	підприємства загалом
		за окремими структурними підрозділами
		за окремими господарськими операціями
	За видами господарської діяльності	грошові потоки операційної діяльності
		грошові потоки інвестиційної діяльності
		грошові потоки фінансової діяльності
	За напрямом руху грошових потоків	вхідні грошові потоки
		вихідні грошові потоки
	За методом обчислення	валовий грошовий потік
		чистий грошовий потік
	За методом оцінки в часі	простий грошовий потік
		дисконтований грошовий потік
	За неперервністю формування	регулярний грошовий потік
		дискретний грошовий потік
	За часовим періодом	ретроспективний
поточний		
перспективний		

Систематизовано автором на основі [6; 7]

Отже, грошовий потік підприємства загалом є агрегованим та характеризує усю сукупність грошових потоків, які генерує його фінансово-господарська діяльність. Виокремлення грошового потоку за структурними підрозділами підприємств визначає його як самостійний об'єкт управління в системі організаційно-господарської побудови підприємства та переважно базується на встановленні центрів витрат або доходів суб'єктів господарювання. Грошовий потік за окремими господарськими операціями дає можливість більш детально простежити ефективність кожної операції [10].

Найбільш поширені види грошових потоків, які зазначені у нашій класифікації, є грошові потоки операційної, інвестиційної та фінансової

діяльності. Виділення таких видів відповідає формі фінансової звітності № 3 «Звіт про рух грошових потоків» та дозволяє найбільш універсально проаналізувати стан, динаміку, структуру грошових потоків залежно від виду господарської операції, що здійснюється суб'єктом господарювання у певний проміжок часу.

Так, грошовий потік в результаті операційної діяльності підприємства складається з платежів контрагентам (постачальникам, підрядчикам) відповідно до умов контракту; виплати заробітної плати; сплати податків до бюджетів, відсотків по кредитах; надходження від реалізації товарів, робіт та послуг; оренди; амортизаційних відрахувань. Потік коштів в результаті інвестиційної діяльності складається з надходжень та платежів за придбання / продаж необоротних активів та фінансових вкладень; отриманих дивідендів. Щодо виплат та надходжень у результаті фінансової діяльності суб'єктів господарювання, то вони складається з повернення раніше одержаних позикових ресурсів; виплат дивідендів; інших короткострокових вкладень; одержання прибутку та безповоротної фінансової допомоги; надходження фінансових ресурсів від реалізації акцій власної емісії.

Вхідний грошовий потік та вихідний грошовий потік суб'єкта господарювання є між собою різнонаправленими, зокрема перший з них відображає надходження грошових коштів на підприємство, а другий – їх витрачання.

Валовий грошовий потік є загальною сукупністю надходжень або виплат грошових коштів в аналізованому періоді часу в розрізі окремих його інтервалів. Чистий грошовий потік розраховується як різниця між позитивним і негативним грошовими потоками в розглянутому періоді часу в розрізі окремих його інтервалів [10].

Простий грошовий потік є таким, що не враховує зміну вартості грошей у часі. В свою чергу дисконтований грошовий потік відображає вартість очікуваних у майбутньому наявних надходжень і витрат з урахуванням ставки дисконту. Така класифікація дозволяє зробити показники грошових потоків у

різних часових періодах порівнюваними між собою та використовується в інвестиційному аналізі, в процесі оцінки вартості підприємства.

Регулярний грошовий потік є таким, який має однакові часові інтервали та однаковий напрям здійснення таких грошових потоків. Дискретні грошові потоки характеризуються своєю хаотичністю як в часових інтервалах їх здійснення, так і у напрямках.

Ретроспективний грошовий потік підприємства характеризує ті надходження та вибуття грошових коштів, які відбулися у попередніх аналітичних періодах. Поточний грошовий потік відображає рух грошових коштів суб'єктів господарювання, який спостерігається у поточному періоді. Перспективний грошовий потік дозволяє оцінити обсяги надходження та вибуття грошових коштів у майбутніх періодах.

Отже, грошовий потік є важливим елементом забезпечення життєздатності суб'єктів господарювання. Провівши ґрунтовний огляд наукової літератури ми прийшли до висновку, що грошові потоки – це сукупність безперервно розподілених у часі грошових, які пов'язані з суб'єктами господарювання та забезпечують фінансову стійкість, ліквідність та безпечний розвиток суб'єкта господарювання. На основі проведеного дослідження щодо класифікації грошових потоків важливо відзначити, що усі зазначені види грошових потоків суб'єктів господарювання є між собою взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими. Це впливає з того, що нестача одного виду грошового потоку сприяє скороченню обсягу іншого виду грошового потоку. Для забезпечення збалансованого формування та використання грошових коштів на всіх етапах життєвого циклу в необхідних обсягах і терміни виникає об'єктивна потреба оптимізації грошових потоків.

1.2 Оптимізація як інструмент управління грошовими потоками суб'єктів господарювання.

В системі фінансового менеджменту управління грошовими потоками займає одне з найвагоміших місць. Нині здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства відбувається в умовах обмеженості фінансових ресурсів, зниження рівня їх прибутковості та платоспроможності, нестійкого фінансового стану. Управління грошовими потоками є однією з найважливіших складових корпоративної фінансової роботи, а його організаційна ефективність залежить від поточних результатів діяльності та перспектив розвитку суб'єктів господарювання. Усе вище зазначене зумовлює необхідність більш ефективної організації механізму управління та оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання.

Майборода О. Є, Майборода О. В. та Реплюк О. В. вважають, що управління грошовими потоками підприємства – це система послідовних етапів багаторазово повторюваного процесу прийняття і реалізації стратегічних та оперативно-тактичних рішень, основною метою якого є забезпечення фінансової рівноваги суб'єктів господарювання [11]. Водночас, основними цілями управління грошовими потоками підприємства є забезпечення ефективного його функціонування, а основним завданням – формування достатнього обсягу грошових коштів відповідно до потреб суб'єкта господарювання. Висока роль ефективного управління грошовими потоками підприємства визначається такими основними положеннями:

а) грошові потоки обслуговують здійснення господарської діяльності підприємства практично у всіх напрямках, тому забезпечення ефективного руху грошових потоків суб'єктів господарювання є найважливішим індикатором його фінансового благополуччя, підґрунтям для досягнення кінцевих результатів його фінансової діяльності загалом;

б) ефективне управління грошовими потоками забезпечує фінансову рівновагу підприємства в процесі його стратегічного розвитку. Темпи цього розвитку, фінансова стійкість підприємства значною мірою визначаються тим,

наскільки різні види потоків коштів синхронізовані між собою за обсягами і в часі. Високий рівень такої синхронізації забезпечує значне прискорення реалізації стратегічних цілей розвитку підприємства;

в) раціональне формування грошових потоків сприяє підвищенню ритмічності здійснення операційного процесу підприємства. Будь-яке відхилення у здійсненні платежів негативно позначається на формуванні виробничих запасів сировини і матеріалів, рівні продуктивності праці, реалізації готової продукції і т.д.;

г) ефективне управління грошовими потоками дозволяє скоротити потреби підприємства в позиковому капіталі. Таким чином можна забезпечити більш раціональне й економне використання власних фінансових ресурсів, сформованих із внутрішніх джерел, знизити залежність темпів розвитку підприємства від залучення кредитів [4, с. 15].

Алгоритм управління грошовими потоками суб'єктів господарювання має такий вигляд:

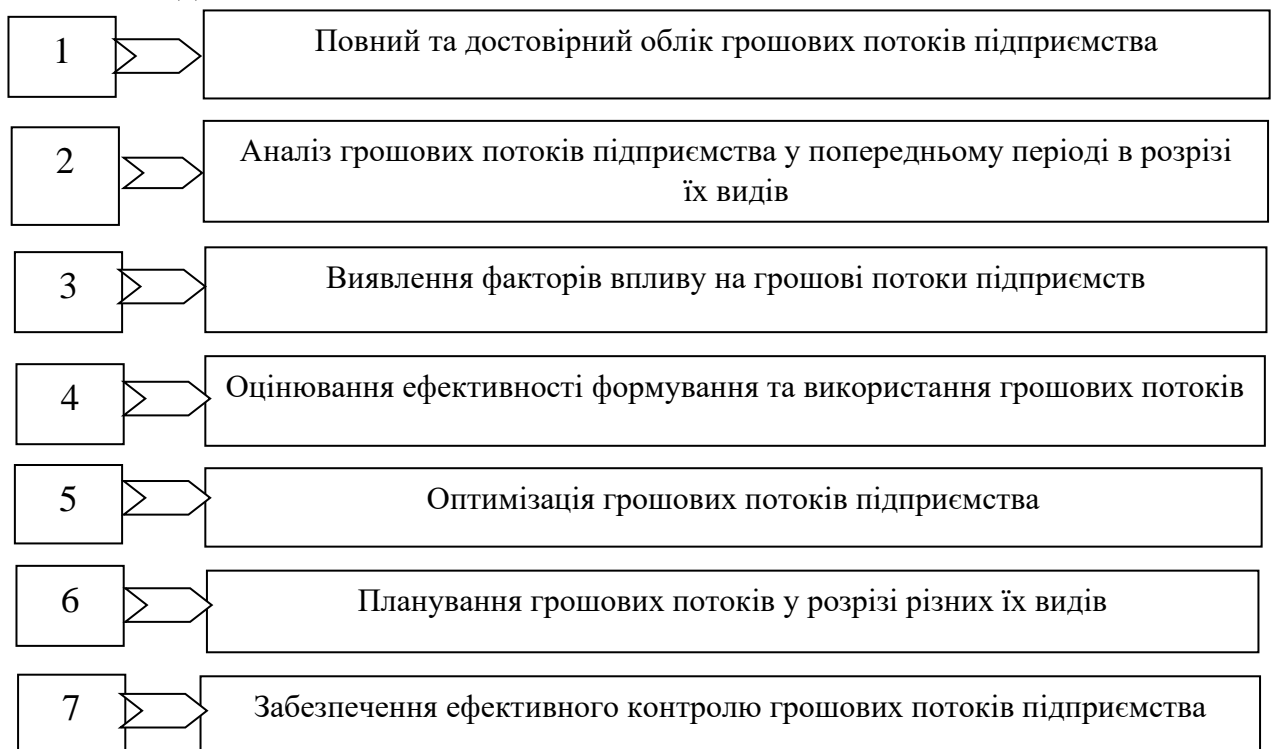

Рис. 1.1. Алгоритм управління грошовими потоками суб'єктів господарювання.

Систематизовано автором на основі [11; 12; 13]

Отже, як бачимо, алгоритм управління грошовими потоками суб'єктів господарювання складається із семи послідовних етапів. Так, на першому етапі необхідно здійснити повний та достовірний облік грошових потоків підприємств, що буде виступати інформаційною основою для прийняття ефективних управлінських рішень. На другому етапі доцільно провести аналіз грошових потоків суб'єктів господарювання з метою виявлення стану та тенденцій ефективності формування та використання. Зокрема, аналізу підлягають грошові потоки як у часовому періоді, так і у структурному складі.

На третьому етапі управління грошовими потоками з урахуванням результатів попереднього етапу необхідно ідентифікувати фактори, що визначають їх формування та використання. Так, класично, всі фактори є зовнішніми та внутрішніми. До зовнішніх чинників управління формування грошових потоків належать: кон'юнктура фінансового ринку, рівень податкового навантаження суб'єктів господарювання, особливості фінансових відносин з постачальниками та покупцями, доступність позикових ресурсів. Внутрішніми чинниками, що визначають рух грошових потоків, є: стадія життєвого циклу, рівень ділової активності підприємства, амортизаційна та інвестиційна політика суб'єктів господарювання, затратність виробництва, політика управління дебіторською заборгованістю [5; 13; 14].

Четвертий етапи управління грошовими потоками суб'єктів господарювання передбачає оцінювання ефективності формування та використання грошових потоків. Зокрема, таку оцінку доцільно проводити з використанням відповідних коефіцієнтів, таких як: коефіцієнт ліквідності грошових потоків; коефіцієнт участі грошових коштів та їх еквівалентів в оборотних активах; середній період обороту оборотних активів; кількість оборотів грошових коштів і їх еквівалентів; коефіцієнти кореляції позитивного та від'ємного грошових потоків, ефективності грошового потоку в досліджуваному періоді, якості чистого грошового потоку, достатності і реінвестування чистого грошового потоку та інших [15, с. 249].

На п'ятому етапі управління грошовими потоками суб'єктів

господарювання проводять їх оптимізація. Такий етап є надзвичайно важливим у процесі управління грошовими потоками, адже він дозволяє визначити найкращі форми та обсяги формування й використання грошових потоків суб'єктів господарювання в конкретний період часу та з урахуванням основних чинників їх впливу.

Савицька Г.В. зазначає, що оптимізація грошових потоків – вибір найкращих форм їх організації на підприємстві з обліком зовнішніх і внутрішніх факторів з метою досягнення їхньої збалансованості, синхронізації і зростання чистого грошового потоку [16, с. 530].

У процесі оптимізації грошових потоків підприємства, насамперед, враховують дефіцитний та надлишковий грошовий потік. Це впливає із того, що нестача грошових коштів у суб'єктів господарювання спричиняє проблеми ліквідності та платоспроможності. Водночас надлишковий грошовий потік знижує рентабельність грошових потоків, не використовує можливостей одержання додаткового доходу від використання тимчасово вільних грошових коштів, призводить до втрат від впливу інфляції. Тому оптимізація грошових потоків суб'єктів господарювання повинна базуватися на максимальному збалансуванні обсягів вхідних та вихідних грошових потоків.

Оптимізація грошових потоків суб'єктів господарювання здійснюється за такими напрямками:

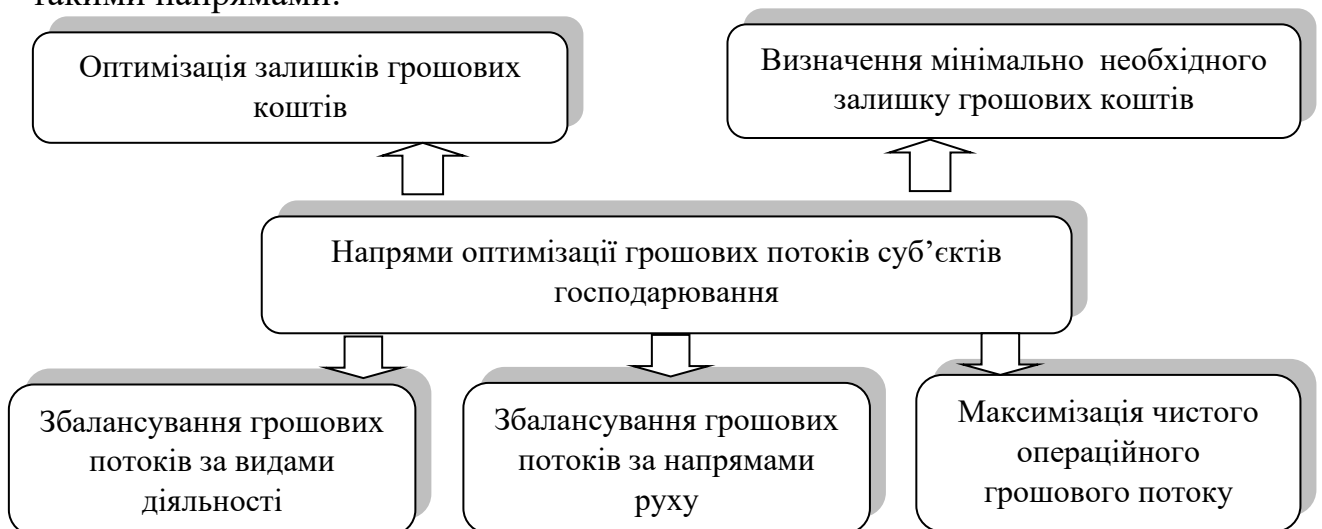

Рис. 1.2. Напрями оптимізації грошових потоків підприємств.

Систематизовано автором на основі [17; 18; 19].

На практиці для збалансування грошових потоків суб'єктів господарювання використовують також систему прискорення-уповільнення платіжного обороту. Така система базується на застосуванні заходів із прискорення залучення грошових коштів на підприємство та/або уповільнення їх виплат. До заходів, що сприяють прискоренню залучення грошових коштів належать: використання системи цінових знижок при прискореній оплаті за товар; скорочення термінів надання товарних кредитів покупцям; застосування новітніх інструментів рефінансування дебіторської заборгованості тощо. Методами, що сповільнюють видатки грошових коштів, є: використання умов лізингу замість купівлі основних засобів у кредит; перетворення короткострокових зобов'язань у довгострокові, збільшення термінів надання товарних кредитів, зниження активності інвестиційної діяльності [18].

Ще одним етапом управління грошовими потоками підприємств є їх планування, метою чого є раціонально пов'язати або синхронізувати наявні грошові кошти для забезпечення фінансової рівноваги підприємства [20]. Загалом планування грошових потоків повинно визначити основні джерела формування грошових коштів та напрямки їх витрачання у певних часових проміжках, зокрема на рік (у розрізі кварталів), на квартал (у розрізі місяців), на місяць (у розрізі декад та тижнів).

Останнім, сьомим, етапом управління грошовими потоками суб'єктів господарювання є контроль грошових потоків. Науковці розуміють його як специфічну контролюючу систему, яка розробляє перелік та реалізовує контрольні дії із порядку формування та використання грошових потоків на підприємстві, своєчасно виявляє відхилення фактичних результатів від планових та є основою для прийняття оперативних управлінських рішень, що забезпечить сталий рух грошових потоків [21].

Отже, підсумовуючи вище зазначене, вважаємо, що управління грошовими потоками підприємства є тим елементом системи фінансового менеджменту, який спрямований на забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання та створення фінансової бази для його стійкого та

безпечного розвитку у перспективних періодах. У алгоритмі управління грошовими потоками вирішення проблематики їх оптимізації є одним з ключових, адже це дозволяє збалансувати різні види грошових потоків суб'єктів господарювання та підвищити ефективність їх використання. Нами систематизовано основні напрями оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання та обґрунтовано, що використання того чи іншого методу буде залежати від виду грошового потоку: позитивний чи негативний, дефіцитний чи надлишковий, операційний, інвестиційний чи фінансовий. На кожному підприємстві відповідно до наявної економічної ситуації та особливостей його господарювання доцільно обирати ті методи оптимізації, що відповідають саме йому та формувати індивідуальний план заходів щодо збалансування грошових потоків і подальшого їх планування, моніторингу та контролю.

1.3. Методика аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання.

Важливе місце в процесі управління грошовими потоками посідає аналіз їх формування та ефективності використання. Це допомагає з'ясувати основні показники, які визначають весь процес надходжень і витрат грошових коштів підприємства. На цьому етапі також можна розкрити взаємозв'язок з основними економічними категоріями, що визначають фінансовий стан і результати діяльності підприємства.

Лігоненко Л. О. та Ситник Н. В. під аналізом грошових потоків підприємства розуміють процес дослідження системи показників, їх формування на підприємстві, виявлення основних тенденцій та закономірностей з метою з'ясування резервів подальшого підвищення ефективності управління ними [22, с. 95]. Разом з тим, Мулик Т. О. зазначає, що аналіз грошових потоків суб'єктів господарювання необхідний з метою виявлення причин, що зумовлюють їх нестачу або надлишок, є передумовою оптимізації грошових потоків на підприємстві та сприяє підвищенню

платоспроможності підприємства [23].

На рисунку 1.3. представлено основні завдання, які виконує забезпечує аналіз руху грошових потоків суб'єктів господарювання.

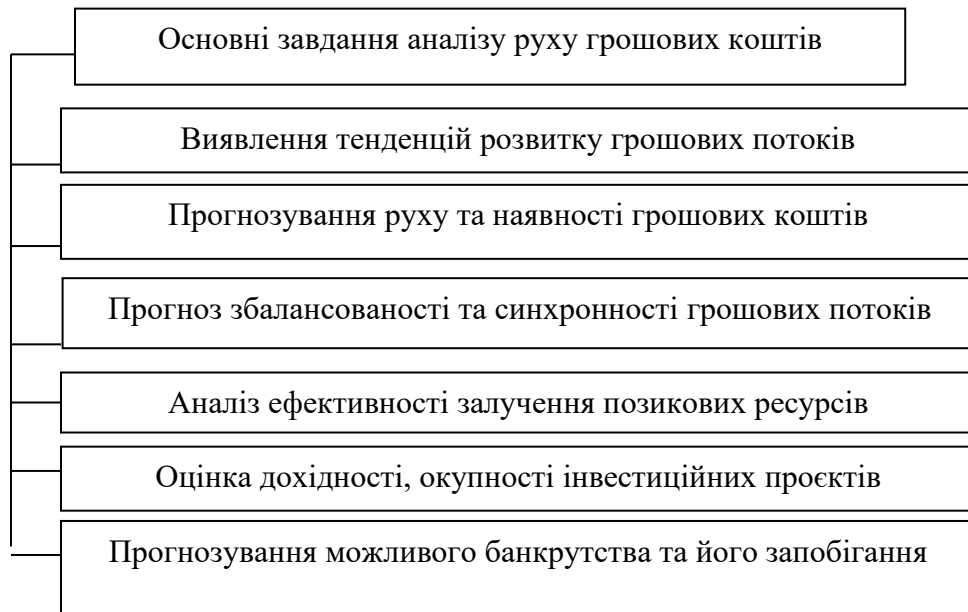

Рис. 1.3. Основні завдання аналізу руху грошових коштів суб'єктів господарювання

Складено автором на основі [15; 23; 24]

Ми вважаємо, що інформаційне забезпечення аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання відображає збір інформаційних ресурсів з різних джерел та необхідною умовою для прийняття ефективного фінансового рішення на кожному етапі управління грошовими потоками.

Перш за все, створення інформаційної бази даних на підприємстві полягає у формуванні обґрунтованого переліку показників, у центрі уваги яких є прийняття оперативно-тактичних та стратегічних управлінських рішень. \

Класифікація інформації, що необхідна для прийняття управлінських рішень у сфері грошових потоків підприємства систематизована у таблиці 2.3. Відзначимо, що на підприємстві основним інформаційним джерелом аналізу грошових потоків є Звіт про рух грошових коштів, основною метою якого є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої

інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період [8]. Звіт про рух грошових коштів дозволяє провести аналіз стану платоспроможності підприємства, дослідити стан грошових потоків підприємства в розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, виявити можливості формування підприємством операційного грошового потоку з власних джерел, проаналізувати коефіцієнти ефективності формування та використання грошових потоків тощо.

Таблиця 1.3

Систематизація інформації про рух грошових потоків

Вид інформації	Зміст інформації	Джерело інформації
Інформація, що характеризує загальноекономічний розвиток країни	обсяг доходів і витрат державного бюджету, обсяг розміру бюджетного дефіциту, обсяг грошової емісії, доходи та витрати домогосподарств, депозити та кредити населення в комерційних банках, показники інфляції, облікова ставка Національного банку України.	дані Державної служби статистики
Інформація, що характеризує галузеву приналежність підприємства	тенденції змін цін на продукцію по галузі, система оподаткування, загальна вартість активів суб'єктів господарювання, загальна сума капіталу, що використовується	дані Державної служби статистики, публікації у ЗМІ, офіційні веб-сайти суб'єктів господарювання
Інформація, що характеризує кон'юнктуру фінансового ринку	валютний курс, відсоткові ставки за кредитними операціями, відсоткові ставки за депозитними операціями, ставка дисконту за векселями, страхові платежі	Публікації комерційних видань, Національного банку України, банківських установ та страхових компаній
Нормативна та інструктивна інформація	базується на знанні законів, постанов, інструктивних листів, прийнятих Президентом, Урядом, регіональними та місцевими органами влади, є обов'язковою для фінансового менеджера	збірки нормативних актів, публікації періодичних видань
Внутрішня інформація підприємства за даними бухгалтерського обліку	сукупність форм звітності, складена на основі документально обґрунтованих показників бухгалтерського обліку	Фінансова та податкова звітність, статистична звітність підприємства, фінансові плани, бізнес-плани

Складено автором на основі [9; 23]

Для аналізу руху грошових коштів використовують такі методи:

- 1) метод горизонтального та вертикального аналізу руху грошових коштів;

- 2) метод трендового аналізу руху грошових коштів;
- 3) коефіцієнтний метод аналізу руху грошових коштів [50].

Горизонтальний метод аналізу виконує порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом. Для того, щоб зрозуміти за якими видами грошових потоків відбулися найбільші зміни потрібно визначити суми чистого грошового потоку за операційною діяльністю за прямим і непрямим методом.

Розрахунок чистого грошового потоку за прямим методом дозволяє виявити сукупні позитивні та негативні грошові потоки за окремими видами діяльності або ж в цілому за підприємством. Це дає можливість провести вертикальний аналіз руху грошових потоків.

Вертикальний метод визначає структуру фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат. За допомогою цього методу досліджуються частки окремої статті надходження або витрачання грошових коштів в сукупній величині позитивного або негативного грошового потоку. Аналіз вертикального методу можна виконувати в цілому за підприємством або окремо за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. За допомогою цього аналізу можна отримати таку інформацію:

- які статті надходження грошових коштів мають найбільший вплив на формування позитивного грошового потоку в цілому за підприємством і за окремими видами діяльності;

- які статті витрачання грошових коштів найбільше впливають на формування негативного грошового потоку в цілому за підприємством і за окремими видами діяльності;

- які зміни відбулися у структурі грошового потоку за період порівняно з попереднім;

- за якими статтями відбулися найбільші зрушення за абсолютними та відносними значеннями порівняно з попереднім періодом;

- як змінилися чисті грошові потоки за окремими видами діяльності та за підприємством порівняно попереднім періодом [16].

Отже, горизонтальний та вертикальний методи виконують завдання, яке

пов'язане із порівнянням фактичних даних із плановими значеннями грошових потоків підприємства. Відповідно до них на основі даних бухгалтерського обліку про рух грошових коштів складають аналітичну таблицю.

Проведення цих методів дозволяє оперативно реагувати на зміни, коригувати плани, враховувати можливі похибки в подальшому стратегічному та тактичному плануванні. При використанні горизонтального та вертикального методів на основі даних бухгалтерського обліку про рух грошових коштів складають аналітичні таблицю.

За умови, якщо підприємство функціонує протягом тривалого часу, можна провести аналіз інформації про рух грошових потоків протягом декількох періодів. В такому випадку можна використати трендовий аналіз, в основі якого лежить порівняння кожної статті звіту про рух грошових потоків у розрізі кожного попереднього періоду. Отже, трендовий аналіз допомагає визначити динаміку змін за основними статтями руху грошових коштів.

Важливим методом аналізу руху грошових коштів є коефіцієнтний, який досліджує ефективність формування та використання грошових потоків суб'єктів господарювання. До таких коефіцієнтів відносять (табл. 2.4):

- 1) Показники якості грошових потоків підприємства;
- 2) Показники результативності використання грошових потоків;
- 3) Показники ліквідності та платоспроможності [25].

До групи показників якості грошових потоків відносяться показники структури, рівномірності та синхронності грошових потоків. За допомогою показників структури доповнюється інформація, яка отримується в результаті вертикального аналізу руху грошових коштів і визначають співвідношення базових статей звітів про рух грошових коштів. Важливе місце в аналізі якості грошових потоків посідають показники синхронності та рівномірності. Аналіз можна проводити за роками, кварталами, місяцями, тижнями і днями.

Показники другої групи дозволяють проаналізувати рух грошових коштів на основі чистого грошового потоку. Аналіз результативності використання грошових коштів підприємством за такими показниками доповнює класичний

аналіз рентабельності діяльності підприємства.

Таблиця 1.4

Показники аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання

Показник	Методика розрахунку	Інтерпретація
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	$КЛ = ПГП / ВГП,$ <p>Де ПГП - сума позитивного грошового потоку; ВГП – сума від'ємного грошового потоку.</p>	Характеризує здатність підприємства покривати необхідні витрати грошових коштів позитивним грошовим потоком
Коефіцієнт кореляції вхідного та вихідного грошових потоків	$K = \sum_{t=1}^n P_n \left[\frac{ПГП_t - \overline{ПГП}}{\sigma_{ПГП}} \right] \times \left[\frac{ВГП_t - \overline{ВГП}}{\sigma_{ВГП}} \right]$ <p>Де ПГП (ВГП) - позитивний (від'ємний) грошовий потік в одному інтервалі досліджуваного періоду; $\overline{ПГП}$ ($\overline{ВГП}$) - середній обсяг позитивного (від'ємного) грошового потоку в одному інтервалі досліджуваного періоду; $\sigma_{ПГП}$ ($\sigma_{ВГП}$) - середньоквадратичне відхилення позитивного (від'ємного) грошового потоку в досліджуваному періоді; t – загальна кількість інтервалів у досліджуваному періоді</p>	Характеризує синхронність формування позитивного і від'ємного грошових потоків у часі
Коефіцієнт якості чистого грошового потоку	$Кя = ЧГП / (ОБ + \Delta Зтм + Д),$ <p>Де ОБ - сума виплат основного боргу по кредитах та позиках; $\Delta Зтм$ - сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей в складі обігових активів; Д – сума дивідендів, що сплачуються.</p>	Визначає достатність акумульованого підприємством чистого грошового потоку з позицій його потреб.
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	$Ке = ЧГП / ВГП,$ <p>Де ЧГП- обсяг чистого грошового потоку; ВГП – сума від'ємного грошового потоку.</p>	Визначає результативність управлінських рішень щодо грошових потоків, їх вплив на стан фінансової рівноваги
Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	$Кр = (ЧГП - Д) / (\Delta ФІ + \Delta РІ)$ <p>Де $\Delta РІ$- сума приросту реальних інвестицій; $\Delta ФІ$д - сума приросту довгострокових фінансових інвестицій</p>	Показує частку грошових інвестицій спрямованих на заміну активів зростання виробництва.

Складено автором на основі [15]

Група показників ліквідності та платоспроможності спрямована на використання даних за грошовими потоками підприємства. За допомогою цих показників можна визначити, які є можливості у підприємства щодо

забезпечення грошових витрат у розрізі окремих елементів капіталу, витрат за ресурсами, що використовуються, та безпосередньо грошовими відтоками.

Отже, основною метою аналізу руху грошових коштів є оцінювання можливостей суб'єктів господарювання акумулювати той обсяг грошових коштів, які будуть необхідні для забезпечення безперервної фінансово-господарської діяльності. Водночас, на наш погляд, аналіз грошових потоків суб'єктів господарювання дає можливість з'ясувати суму залишку грошових коштів на початок та кінець періоду за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також визначити їх надходження та напрями використання. Методика аналізу, що передбачає проведення коефіцієнтного аналізу грошових потоків дозволяє нам виявити рівень ефективності формування та використання грошових потоків суб'єктів господарювання, чинники їх формування та резерви підвищення якості грошових потоків на підприємствах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємства.

Історія розвитку товариства з обмеженою відповідальністю «Цунамі» (далі – «Компанія») розпочалася у 2001 році, основним напрямком діяльності є повний цикл переробки деревини, зокрема Компанія виробляє дубовий шпон та паливні гранули та є найбільшим виробником дубової ламелі в Україні. Технічні характеристики ламелі визначаються на основі специфікації покупця.

Товариство з обмеженою відповідальністю у своїй практиці спирається на принцип клієнтоорієнтованого підходу, бережного ставлення до сировини та використання у процесі виробництва сучасних інноваційних технологій. Сировина на підприємство надходить від лісозаготівельних підприємств з різних регіонів України.

Це забезпечує утримання позиції лідера як на вітчизняному, так і на європейському ринку. Свої високі позиції ТзОВ на ринку Європи завоювала за допомогою якісної продукції, зокрема виробництва дерев'яних покриттів для підлоги. Компанія належить двом власникам, частка кожного з яких у статутному капіталі становить 50 %. Розмір статутного капіталу Товариства становить 159 млн. грн.

Компанія є експортером своєї продукції на ринок Європи, що підтверджено відповідним Сертифікатом із перевезенням товарів EUR. 1, виданий Державною митною службою України на кожну партію товару при її експорті з підтвердженням документів щодо походження сировини. Частка експорту у структурі усієї аналогічної вітчизняної продукції становить приблизно 40 %.

Компанія провадить свою діяльність в складних умовах воєнного стану з російською федерацією. Макроекономічне середовище, у якому здійснює свою

діяльність Компанія, характеризується такими умовами:

- ВВП в Україні продовж 2023 року становив 5,7 % за розрахунками Національного Банку України; поступове відновлення вітчизняної економіки відбувалося за рахунок високому рівню адаптації бізнесу до умов господарювання у воєнний час та пом'якшеній фіскальній політиці;

- фінансування вітчизняної економіки в безпрецедентних обсягах здійснювалося за рахунок міжнародних урядів та міжнародних фінансово-кредитних організацій;

- високий рівень наявних безпекових ризиків негативно впливає на ділову активність суб'єктів господарювання, курс валют, інфляційні очікування та споживчий попит населення;

- на фоні зовнішньої підтримки України міжнародні резерви України у 2023 році зросли на 42 % та досягли рівня 40,5 млрд. доларів США;

- протягом 2023 року спостерігалось зниження інфляційного тиску, зокрема споживча інфляція скоротилася до 5,1 % з 26,6 % у 2022 році. Також спостерігалось відносно швидке відновлення енергетичної системи від наслідків російських обстрілів;

- позитивним на фоні уповільнення інфляції та припинення емісійного фінансування, є також поступове зниження облікової ставки НБУ з 25 % до 15 %. Це сприятиме швидшому відновленню економіки не створюючи загроз макроекономічній стабільності;

Вплив війни на діяльність Компанії є наступним. Насамперед, підприємство функціонує в умовах постійної невизначеності, що ставить перед нею високі сумніви щодо можливостей продовжувати фінансово-господарську діяльність. Воєнний стан може призвести до того, що Компанія втратить свою здатність виконувати зобов'язання та реалізовувати активи.

Проте, станом на кінець 2023 року, Компанія має у своєму розпорядженні достатній обсяг фінансових ресурсів для здійснення операційної діяльності на наступних 12 календарних місяців. Компанією розроблено комплекс заходів з метою формування достатнього операційного грошового потоку для

своєчасного виконання поточних зобов'язань перед контрагентами. Підприємство має позитивний прогноз щодо формування обсягів фінансових ресурсів та не має вагомих причин для припинення своєї діяльності у майбутньому періоді.

Вищим органом управління товариства з обмеженою відповідальністю є Загальні збори учасників товариства. Управління Компанією здійснюється учасниками товариства з обмеженою відповідальністю. Кожен з учасників товариства має право голосу в процесі прийняття рішення, право на розподіл прибутку та на повернення капіталу залежно від величини їх внесків до статутного капіталу, включно з правом одностороннього вилучення їх частки [26; 27; 28].

Окрім організаційної та загальної економічної характеристики функціонування Компанії протягом досліджуваного періоду, вважаємо за необхідне оцінити її з використанням основних фінансових індикаторів протягом 2021 – 2023 років та виявити позитивні й негативні тенденції у внутрішніх умовах фінансово-господарської діяльності. Результати розрахунків відобразимо у таблиці 2.1.

Отже, дані, відображені у таблиці 2.1 свідчать про те, що власний капітал Компанії протягом 2021 – 2023 років мав тенденцію до зростання. Водночас, загальна сума довгострокового позикового капіталу та поточних зобов'язань коливалася протягом досліджуваного періоду (рис. 2.1).

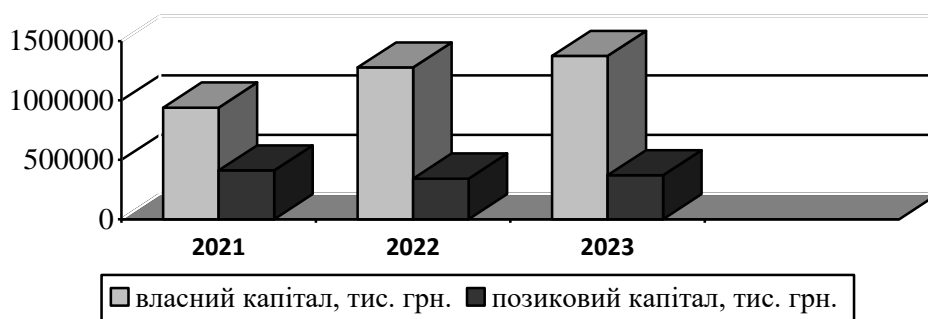

Рис. 2.1. Співвідношення власного та позикового капіталу Компанії протягом 2021 – 2023 років.

Складено автором на основі Додатків А-В.

Зростання позикового капіталу досліджуваного товариства з обмеженою

відповідальністю у 2023 році пов'язано із відкриттям нової кредитної лінії на суму 60 млн. грн. з метою поповнення обігових коштів. Можемо констатувати, що у структурі капіталу власний капітал переважає позиковий капітал, що свідчить про відносно низький фінансовий ризик та фінансову стійкість досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.1

Основні показники виробничо-господарської діяльності Компанії
протягом 2021 – 2023 років

Показники	Звітні роки			Абсолютне відхилення		Приріст, %	
	2021	2022	2023	2022-2021	2023-2022	2022/2021	2023/2022
Власний капітал, тис. грн.	939 961	1277182	1374717	337221	97535	35,9	7,6
Позиковий капітал, тис. грн.	410 946	342 493	370773	-68453	28280	-16,7	8,3
Валова норма прибутку, %	8,51	25,08	15,21	16,57	-9,87	194,7	-39,35
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	919 933	1242147	823859	322214	-418288	35,0	-33,7
Валовий прибуток, тис. грн.	85 537	415 813	147810	330276	-268008	386,1	-64,5
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	55 206	350 021	116535	294815	-233486	534,0	-66,7
Середньооблікова чисельність працюючих, осіб	366	341	320	-25	-21	-6,8	-6,2
Вартість необоротних активів, тис. грн.	1032148	1033537	1048958	1389	15421	0,1	1,5
Вартість оборотних активів, тис. грн.	318 759	586 138	696 532	267379	110394	83,9	18,8
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	95 790	135 528	69 422	39 738	-66106	41,5	-48,8
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	410 946	342 493	370 773	-68 453	28 280	-1,7	1,08

*складено на основі фінансової звітності Компанії

З таблиці 2.1 бачимо, що валова норма прибутку має суттєві коливання протягом досліджуваного періоду. Зокрема, найвищого рівня даний показник

досягнув у 2022 році та становив 25,08 %, його приріст у порівнянні з 2021 роком становив 194,7 %. Проте, уже у 2023 році валова норма прибутку знизилася на 39,35 %. Така тенденція у 2022 році пов'язана із одночасним впливом таких чинників: 1) значне зростання цін на реалізовану продукцію (близько 50 %); 2) зростанням обсягів реалізації продукції (в межах 7 %); 3) девальвація гривні відносно євро на 5 %; 4) незмінна вартість сировини для виробництва продукції. Водночас, падіння показника валової норми прибутку у 2023 році, порівняно з 2022 роком на 9,87 процентних пункти зумовлено впливом таких чинників: 1) падінням обсягів реалізації продукції на 42 % у порівнянні з попереднім аналогічним періодом; 2) зростання собівартості продукції, зокрема зростання у її структурі частки постійних витрат.

Варто відзначити, що окреслені чинники впливу на валову норму прибутку визначають також й тенденції формування валового та чистого прибутку Компанії протягом 2021 – 2023 років, а також підтверджують тенденції щодо рівня собівартості реалізованої продукції. Зокрема, найвищого рівня собівартість реалізованої продукції досягла у 2022 році, у період максимальних обсягів реалізації продукції та становила 1 242 147 тис. грн., що на 35 % більше, як у 2021 році. Проте, вже у 2023 році собівартість продукції знизилася на 33,7 процентних пункти (або на 418 288 тис. грн.) та становила 823 859 тис. грн.

Динаміка показника валового прибутку є наступною: у 2021 році такий показник становив 85 537 тис. грн., у 2022 році – 415 813 тис. грн., а у 2023 році його величина становила 147 810. Суттєве зниження валового прибутку пов'язане із зниженням обсягів реалізації продукції майже вдвічі (про що свідчить показник чистого доходу від реалізації товарів, робіт та послуг) та зростанням прямих витрат на її виробництво.

Водночас, схожа тенденція спостерігається й за показником чистого прибутку Компанії впродовж 2021 – 2023 років. Так, у 2022 році, порівняно із 2021 роком спостерігається значне зростання даного показника, а саме чистий прибуток зріс у 5,34 разів з 55 206 тис. грн до 350 021 тис. грн. Дещо інша

ситуація спостерігається уже у 2023 році, зокрема у цьому періоді, порівняно з 2022 роком, чистий прибуток зменшився з 350 021 тис. грн. до 116 535 тис. грн. (або на 66,7 процентних пункти). Зменшення чистого прибутку, безперечно, не є позитивним моментом у фінансово-господарській діяльності підприємства. Водночас, це не знижує його фінансового стану та фінансової стійкості, оскільки навіть у таких складних умовах господарювання, пов'язаних із воєнним станом в Україні, Компанія здатна ефективно управляти як своїми грошовими потоками, так і фінансовими ресурсами і, як результат, має позитивний обсяг чистого прибутку.

Розглядаючи динаміку чисельності працюючих, зазначимо негативну тенденцію, зокрема середньооблікова кількість працюючих на підприємстві у 2023 році становила 320 осіб, що на 21 особу менше, ніж у 2022 році. Разом з тим, впродовж 2021 – 2023 років середньооблікова чисельність працюючих знизилася на 46 осіб (або на 12,6 %), що пов'язано, насамперед із військовою агресією, яка призвела до міграції працівників, зниження обсягів виробництва на підприємстві та потреби в скороченні усіх видів витрат.

Оцінюючи вартість основних і оборотних активів Компанії, відзначимо наступне. Вартість необоротних активів протягом 2021 – 2023 років не зазнала суттєвих змін. Зокрема, темп їх приросту у 2022 році порівняно з 2021 роком становив 0,1 %, а у 2023 році порівняно з 2022 роком – 1,5 %. Це свідчить про відсутність значних інвестицій в оновлення основних засобів та нематеріальних активів Компанії. Дещо інша тенденція спостерігається за вартістю оборотних активів досліджуваного підприємства. Так, їх величина протягом 2021 – 2023 років має тенденцію до стійкого зростання, зокрема у 2022 році порівняно з 2021 роком їх обсяг зріс на 267 379 тис. грн. та становив 586 138 тис. грн., а у 2023 році вартість оборотних активів зросла до 696 532 тис. грн., що на 110 394 тис. грн. більше (або на 18,8 %), ніж у 2022 році. Таке зростання зумовлене в основному зростанням обсягів готової продукції.

Важливим напрямом аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання є аналіз стану й тенденцій його

дебіторської та кредиторської заборгованості. З даних таблиці 2.1 видно, що дебіторська заборгованість впродовж усього досліджуваного періоду була суттєво нижчою, ніж кредиторська заборгованість, що є позитивно. Водночас, як дебіторська заборгованість Компанії зростала у 2022 році, порівняно з 2021 роком та знизилася у 2023 році порівняно з 2022 роком. Так, дебіторська заборгованість зросла у 2022 році, порівняно з 2021 роком на 41,5 % та досягла позначки у 135 528 тис. грн., що зумовлено зростанням обсягів реалізації продукції. Вже у 2023 році, порівняно з 2022 роком, дебіторська заборгованість мала суттєве зниження (на 48,8 процентних пункти) та становила 69 422 тис. грн.

У свою чергу, кредиторська заборгованість Компанії знизилася у 2022 році, порівняно з 2021 роком на 68 453 тис. грн. (на 16,7 %) та незначно зросла у 2023 році, порівняно з 2022 роком на 28 280 тис. грн. або на 1,08 процентних пункти. Не дивлячись на одержаний протягом 2023 року кредит, підприємству вдалося його повністю погасити на початку 2024 року.

Отже, Товариство з обмеженою відповідальністю «Цунамі» є потужною компанією, що має достатньо фінансових ресурсів для здійснення безперебійної фінансово-господарської діяльності. Аналіз основних показників його діяльності свідчить про фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, а також про ефективне формування та використання фінансових ресурсів Компанії. Основними ризиками, які мають вплив на ефективне функціонування Компанії, є: повномасштабна воєнна агресія росії проти України, кредитний ризик, пов'язаний із наявністю у підприємства позикових ресурсів та ризик ліквідності; ринковий ризик, що пов'язаний із можливими коливаннями курсів валют та є важливим для Компанії з урахуванням його експортного потенціалу.

2.2. Дослідження стану, структури та динаміки грошових потоків суб'єкта господарювання.

Ефективне функціонування будь-якого суб'єкта господарювання залежить від наявності та достатності у нього грошових потоків. З метою виявлення стану та ефективності формування та використання грошових потоків проводять їх аналіз. Аналітичне дослідження грошових потоків підприємства дозволяє виявити їх динаміку, основні джерела надходження грошових потоків та напрями їх витрачання, ступінь забезпеченості підприємства грошовими коштами, а також оцінити їх вплив на ліквідність та платоспроможність суб'єкта господарювання.

Під аналізом грошових потоків підприємства розуміють процес дослідження системи показників, їх формування на підприємстві, виявлення основних тенденцій та закономірностей з метою з'ясування резервів подальшого підвищення ефективності управління ними [22, с. 95]. З цією метою проаналізуємо стан, структуру, напрями формування та використання грошових потоків Компанії. Водночас відзначимо, що грошові кошти, їх наявність та ефективність формування й використання є предметом розробки фінансової політики кожного суб'єкта господарювання. Варто також зазначити, що грошові кошти є елементом оборотного капіталу підприємства, а тому вважаємо, що у ході аналізу грошових потоків суб'єктів господарювання необхідним етапом є виявлення місця та ролі грошових коштів у формуванні оборотних активів підприємства. Для цього проведемо аналіз структури оборотних активів Компанії протягом 2021 – 2023 років. Результати відповідних розрахунків відобразимо у таблиці 2.2.

Отже, як показує таблиця 2.2, протягом досліджуваного періоду спостерігається зростання за таким складовими оборотних активів, як запаси, грошові кошти та інші оборотні активи. Зокрема, запаси Компанії зросли з 213 058 тис. грн. у 2021 році до 226 356 тис. грн. у 2022 році та до 412 843 тис. грн. у 2023 році. Це свідчить про те, що Компанія здійснює розширення обсягів своєї діяльності.

Таблиця 2.2

Аналіз оборотних активів Компанії у 2021 – 2023 роках

Показник	Абсолютне значення, тис. грн.			Структура, %		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Запаси	213 058	226 356	412 843	66,84	38,62	59,27
Дебіторська заборгованість	95 790	135 528	69 422	30,06	23,12	9,97
Грошові кошти та їх еквіваленти	9 911	223 017	211 608	3,10	38,05	30,38
Інші оборотні активи	-	1 237	2 659	0,00	0,21	0,38
Всього оборотних активів	318 759	586 138	696 532	100,0	100,0	100,0

Складено автором на основі [26; 27; 28]

Аналогічну тенденцію до зростання протягом 2021 – 2023 спостерігаємо за показником грошових коштів та їх еквівалентів. Так, їх зростання протягом досліджуваного періоду склало 201 697 тис. грн., що спричинено погашенням дебіторами своєї заборгованості перед Компанією та збільшенням обсягів реалізації продукції впродовж усього періоду дослідження. Так, у 2022 році порівняно з 2021 роком бачимо суттєве зростання грошових коштів з 9 911 тис. грн. до 223 017 тис. грн. відповідно (темп приросту становив 2150 %). Відзначимо, що така тенденція є позитивною, оскільки за умови відсутності вкладень у фінансові інвестиції суб'єкта господарювання, це свідчить про зростання ділової активності, ліквідності внаслідок активізації надходжень грошових коштів у вигляді оплати за товари, роботи та послуги. Це підтверджується й ти, що протягом 2022 – 2023 років спостерігається суттєве погашення дебіторської заборгованості на суму 36 200 тис. грн.

Зростання також спостерігалось за показником інших оборотних активів з 1 237 тис. грн. у 2022 році до 2 659 тис. грн. у 2023 році. Таке зростання не спричинило суттєвого впливу на загальний обсяг формування оборотних активів Компанії.

Водночас відзначимо, що за показником дебіторської заборгованості спостерігалася дещо інша ситуація. Так у 2021 році дебіторська заборгованість Компанії становила 95 970 тис. грн., а у 2022 році її обсяг склав уже 135 528 тис. грн, що на 39 558 тис. грн. більше, ніж у попередньому аналогічному

періоді. Проте, вже у 2023 році спостерігається зниження рівня дебіторської заборгованості Компанії на 66 106 тис. грн. та досягає позначки 69 422 тис. грн. Така тенденція є, безумовно, позитивною.

Разом з тим, поряд із дослідженням абсолютної зміни оборотних активів в розрізі кожного з їх елементів, доцільно також проаналізувати їх структуру. Структурні зміни оборотних активів Компанії протягом 2021 – 2023 років представлені на рисунку 2.2.

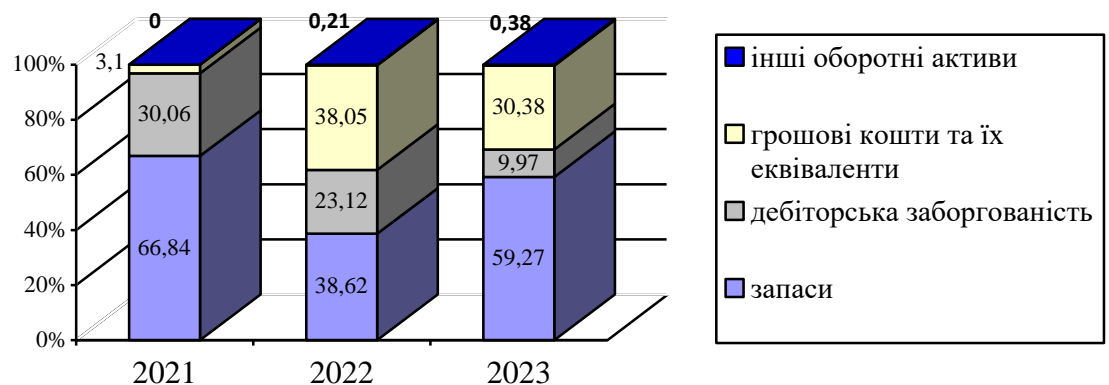

Рис. 2.2. Структура оборотних активів Компанії протягом 2021 – 2023 років, %.

Складено автором на основі [26; 27; 28]

Отже, структура оборотних активів Компанії протягом 2021 – 2023 років показує, що найбільшу частку у всіх оборотних активах займають запаси та грошові кошти та їх еквіваленти. Зокрема, частка запасів Компанії у її оборотних активах протягом 2021 – 2023 років змінювалася в межах від 38,62 % до 66,84 % (рисунок 2.2). У 2023 році спостерігається зростання запасів Компанії, що, на нашу думку, зумовлене зростанням обсягів виробленої продукції. Водночас, у структурі оборотних активів спостерігається зростання питомої ваги грошових коштів та їх еквівалентів з 3,1 % у 2021 році до 30,38 % у 2023 році, що відображає підвищення платоспроможності досліджуваного підприємства. Абсолютне зниження обсягів дебіторської заборгованості Компанії підтверджується й зниженням її частки у структурі оборотних активів з 30,06 % у 2021 році до 9,97 % у 2023 році, що є позитивним у фінансово-

господарській діяльності Компанії.

Наступним напрямом нашого аналізу грошових потоків має стати оцінювання динаміки формування та використання грошових потоків Компанії у розрізі таких видів діяльності, як операційна, інвестиційна, фінансова.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки вхідних операційних грошових потоків Компанії
протягом 2021 – 2023 років

Показник, тис. грн.	Рік			Відхилення	
	2021	2022	2023	2023- 2022	2022- 2021
Прибуток від операційної діяльності до оподаткування	67 350	426 856	142 475	359506	-284381
Коригування на амортизацію основних засобів	99 314	101 933	104 272	2339	2619
Прибуток від нереалізованих курсових різниць	8 274	-	-	-	- 8274
Прибуток від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій	-	42 137	-	- 42137	42 137
Фінансові витрати	7958	8 189	19 669	11 480	231
Зменшення дебіторської заборгованості за продукцію	2 802	-	36 200	36 200	-2802
Зменшення іншої поточної дебіторської заборгованості	-	11 777	29 906	18 129	11 777
Збільшення поточних зобов'язань	15 521	-	6 011	6 011	-15 521
Разом вхідних грошових потоків від операційної діяльності	201 219	590 892	338 533	389673	-252 359

Складено автором на основі [26; 27; 28]

Аналізуючи динаміку вхідних операційних грошових потоків (табл. 2.3) відзначимо, що валові вхідні грошові потоки від операційної діяльності Компанії у 2022 році порівняно з 2021 роком зросли на 389 673 тис. грн., що було спричинено зростанням прибутку від операційної діяльності підприємства, амортизаційних відрахувань за звітний період, надходженнями від погашення дебіторами своєї заборгованості. У 2023 році валові вхідні грошові потоки від операційної діяльності дещо знизилися у порівнянні з 2022 роком (на 252 359 тис. грн.), проте це не спричинило негативного впливу на фінансовий стан підприємства та його платоспроможність. Таке зниження пов'язане із зниженням обсягів реалізації продукції протягом 2023 року.

Водночас, варто відзначити, що Компанія все ще формує достатній обсяг операційного грошового потоку для фінансування своїх витрат, що показує таблиця 2.4. Разом з тим, перевищення валових вхідних грошових потоків від операційної діяльності перевищує вихідні операційні грошові потоки у кожному із періодів дослідження, що свідчить про прибуткову діяльність Компанії.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки вихідних операційних грошових потоків Компанії
протягом 2021 – 2023 років, тис. грн.

Показник, тис. грн.	Рік			Відхилення	
	2021	2022	2023	2023- 2022	2022- 2021
Збиток від нереалізованих курсових різниць	-	40 297	16 619	-23 6787	40 297
Збиток від неопераційної діяльності та інших негрошових операцій	12 069	-	2 522	2 522	-12 069
Збиток від реалізації необоротних активів, утримуваних для продажу, та груп вибуття	325	215	272	57	-110
Збільшення запасів	69 988	13 298	186 487	173 189	-56 690
Збільшення дебіторської заборгованості	51 383	51 515	-	-51 515	132
Збільшення інших оборотних активів	-	1 237	1 422	185	1 237
Зменшення поточних зобов'язань	-	62 940	-	-62 940	62 940
Сплачений податок на прибуток	15 350	64 000	41 828	-22 172	48 650
Сплачені відсотки	7 580	7 923	1 784	-6 139	343
Разом вихідних грошових потоків від операційної діяльності	156 695	241 425	250 394	84 730	8 969

Складено автором на основі [26; 27; 28]

Дослідження динаміки валових вхідних грошових потоків Компанії та їх структури протягом 2021 – 2023 років дає можливість прийти до таких висновків:

1) валові вихідні грошові потоки Компанії протягом усього досліджуваного періоду мали тенденцію до зростання, що свідчить про підвищення рівня операційних витрат суб'єкта господарювання;

2) зростання відтоку грошових у 2022 році пов'язано із зменшенням поточних зобов'язань та суттєвим зростанням обсягу податку на прибуток

підприємства; у 2023 році валові вихідні грошові потоки зросли на 8 969 тис. грн. порівняно з 2022 роком внаслідок суттєвого витрачання грошових коштів на придбання запасів та сплаченого податку на прибуток за звітний період. Такі витрати свідчать про розширення обсягів діяльності Компанії.

Розглянемо динаміку формування валових вхідних та вихідних інвестиційних грошових потоків Компанії у 2021 – 2023 роках.

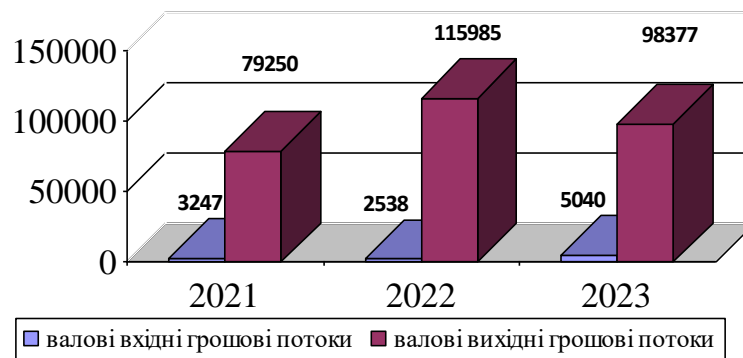

Рис. 2.3. Динаміка вхідних та вихідних грошових потоків від інвестиційної діяльності Компанії у 2021 – 2023 роках.

Складено автором на основі [26; 27; 28]

З рисунку 2.3 видно, що валові вихідні грошові потоки від інвестиційної діяльності Компанії суттєво перевищували валові вхідні грошові потоки від інвестиційної діяльності впродовж усього досліджуваного періоду. Це свідчить про активне здійснення підприємством інвестиційної діяльності. Водночас, розглядаючи структуру інвестиційних грошових потоків Компанії, відзначимо, що вхідні грошові потоки сформувалися за рахунок надходжень від реалізації необоротних активів, від одержаних відсотків, а також за рахунок надходжень від повернення кредитів. Водночас вихідні грошові потоки від інвестиційної діяльності Компанії були спрямовані на такі витрачання: на придбання необоротних активів, на надання позик кредиторам, а також на здійснення інших платежів.

Не менш важливим для суб'єктів господарювання є аналіз вхідних та

вихідних грошових потоків, оскільки вони показують зміни, що відбулися в капіталі суб'єкта господарювання. Розглянемо їх зміни у Компанії протягом 2021 – 2023 років. Результати відобразимо у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки вхідних грошових потоків від фінансової діяльності
Компанії протягом 2021 – 2023 років

Показник, тис. грн.	Рік			Відхилення	
	2021	2022	2023	2023-2022	2022-2021
Валові вхідні грошові потоки від фінансової діяльності					
Надходження від отримання позик	24 609	46 576	60 000	13 424	21 967
Усього надходжень	24 609	46 576	60 000	13 424	21 967
Валові вихідні грошові потоки від фінансової діяльності					
Погашення позик	67 882	110 406	43 552	-66 854	42 524
Сплата дивідендів	20 000	12 800	19 000	6 200	-7 200
Сплата відсотків	5 716	4 030	1 777	-2 253	-1 686
Інші платежі	76	204	403	199	128
Усього витрачань	93674	127 440	64 732	-62 708	33 766

Складено автором на основі [26; 27; 28]

Дані таблиці 2.3 показують, що надходження грошових потоків від операційної діяльності здійснювалося протягом усього досліджуваного періоду лише за рахунок одного джерела, а саме від отримання позик. В динаміці такі валові вхідні грошові потоки мали тенденцію до стійкого зростання, зокрема їх обсяг у 2021 році становив 24 609 тис. грн., у 2022 році він зріс до 46 576 тис. грн., а у 2023 році його величина становила 60 000 тис. грн. Не дивлячись на таке стійке зростання позикових ресурсів, Компанія не стикнулася із підвищеним кредитним та фінансовим ризиками, разом з тим ефективно спрямувала такі грошові потоки на поповнення оборотних активів.

Аналіз вихідних грошових потоків від фінансової діяльності свідчить про те, що Компанія є відповідальним позичальником, оскільки фінансування витрат на сплату позик у всіх роках перевищувало вхідні грошові потоки від надходження позик. Разом з тим, спостерігається стійка тенденція до сплати відсотків за кредит. Загалом, Компанія має достатній обсяг грошових надходжень для фінансування дивідендних виплат.

Отже, аналіз стану та динаміки грошових потоків Компанії дозволяє зробити такі висновки:

1) грошові потоки від операційної діяльності Компанії впродовж 2021 – 2023 років формуються за рахунок ефективного виробництва та реалізації продукції, а чистий грошовий потік від операційної діяльності є позитивним. Це свідчить про те, що Компанія має всі фінансові можливості для провадження ефективної фінансово-господарської діяльності в майбутніх періодах, є ліквідною та платоспроможною;

2) грошові потоки від операційної діяльності свідчать, що їх надходження формуються лише внаслідок погашення позик кредиторами, а витрачання здійснюються на купівлю необоротних активів, що підтверджує активну позицію підприємства щодо оновлення основних засобів та розширення діяльності Компанії у 2021 – 2023 роках;

3) грошові потоки від фінансової діяльності Компанії свідчать, що вона активно використовує позикові фінансові ресурси, що спрямовуються на поповнення обігових коштів. Також, позитивні грошові потоки від операційної діяльності створюють умови для виплати дивідендів власникам Компанії.

Загалом, тенденції формування та використання грошових коштів Компанією підтверджують фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність підприємства протягом 2021 – 2023 років.

2.3. Аналіз ефективності формування і використання грошових потоків суб'єкта господарювання.

В ринковій економіці обсяг і структура грошових потоків суб'єктів господарювання зумовлюють темпи їх розвитку та є індикатором ефективного функціонування підприємства. Ефективне управління грошовими потоками суб'єктів господарювання сприяє підвищенню їх ліквідності, забезпечує фінансову стійкість підприємства, а також дозволяє підприємству оптимізувати та більш раціонально використовувати свої грошові кошти.

З огляду на вище зазначене, проведемо аналіз ефективності формування

та використання грошових потоків Компанії у 2021 – 2023 роках. Як ми зазначили, ефективність управління грошовими потоками суб'єктів господарювання впливає на рівень їх ліквідності, тому оцінимо показники ліквідності Компанії та встановимо їх динаміку протягом останніх трьох звітних років, використовуючи фінансову звітність. Результати розрахунків відобразимо у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз ліквідності Компанії протягом 2021 – 2023 років

Показник	Період			Зміна	
	2021	2022	2023	2023-2022	2022-2021
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,90	1,93	2,18	+0,25	+1,03
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,30	1,18	0,88	-0,3	+0,88
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,73	0,66	-0,07	+0,7

Складено автором на основі [33; 34; 35]

У процесі фінансово-господарської діяльності Компанія дотримується принципу управління власною ліквідністю, відповідно до якого прагне до наявності у Компанії достатнього обсягу фінансових ресурсів, необхідних для своєчасного погашення своїх зобов'язань.

Як показує таблиця 2.6, спостерігається зростання усіх показників ліквідності Компанії. Зокрема, коефіцієнт загальної ліквідності має стійку тенденцію до зростання протягом 2021 – 2023 років. Його рівень збільшився у 2022 році, порівняно з 2021 роком на 103 %, а у 2023 році, порівняно із 2022 роком – на 25 % й досяг позначки 2,18 одиниць. Рекомендоване значення такого показника становить від 1 до 2, отже можемо стверджувати, що за показником загальної ліквідності Компанія відповідає усім нормативним значенням. За рахунок усіх своїх активів досліджуване підприємство може покрити 218 % своїх зобов'язань, що свідчить про достатність оборотних активів для погашення своїх боргів.

Коефіцієнт проміжної ліквідності Компанії зростав у 2022 році порівняно з 2021 роком на 0,88 процентних пункти, а у 2023 році уже мав тенденцію до спаду та склав 0,88 одиниць. Така ситуація спричинена зниженням обсягів

реалізації продукції Компанії. Водночас, нормативне значення такого показника повинно становити не менше 0,75. Як бачимо, негативного значення такий індикатор мав лише у 2021 році, що було наслідком кризи пандемії коронавірусу. Проте, не дивлячись на складний воєнний 2022 рік, такий показник становив 1,18 одиниць, що суттєво перевищує рекомендоване значення. У 2023 році коефіцієнт проміжної ліквідності становив 0,88 одиниць, що на 0,3 процентних пункти менше, як у 2022 році. Це означає, що за даним показником Компанія є ліквідною. За рахунок ліквідних коштів та надходжень від погашення дебіторської заборгованості, Компанія могла у 2023 році покрити 88 % усіх своїх поточних зобов'язань.

Показник абсолютної ліквідності показує, що Компанія у 2021 році за рахунок грошових коштів негайно може оплатити лише 3 % поточних зобов'язань, у 2022 році – 73 % поточних зобов'язань, а у 2023 році – 66 % поточних зобов'язань. У 2022 та 2023 році Компанія забезпечує абсолютний рівень ліквідності, оскільки у цих періодах фактичний показник ліквідності перевищує нормативний показник (має становити в межах від 0,25 до 0,35 одиниць). Отже, у 2023 році Компанія лише за рахунок грошових коштів могла покрити 66 % своїх поточних зобов'язань.

Отже, аналізуючи показники ліквідності Компанії у 2021 – 2023 роках вважаємо, що досліджуване підприємство має достатньо високий рівень ліквідності, а отже, рух його грошових потоків є збалансованим.

Структура чистих грошових потоків суб'єктів господарювання дозволяє визначити якість управління підприємством. Про ефективність формування та використання грошових потоків підприємств свідчить також динаміка зміни чистих грошових потоків суб'єктів господарювання в розрізі таких видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

Використовуючи дані форми фінансової звітності № 3 «Звіт про рух грошових коштів», представимо графічно динаміку зміни чистого руху коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності Компанії у 2021 – 2023 роках (рис. 2.4).

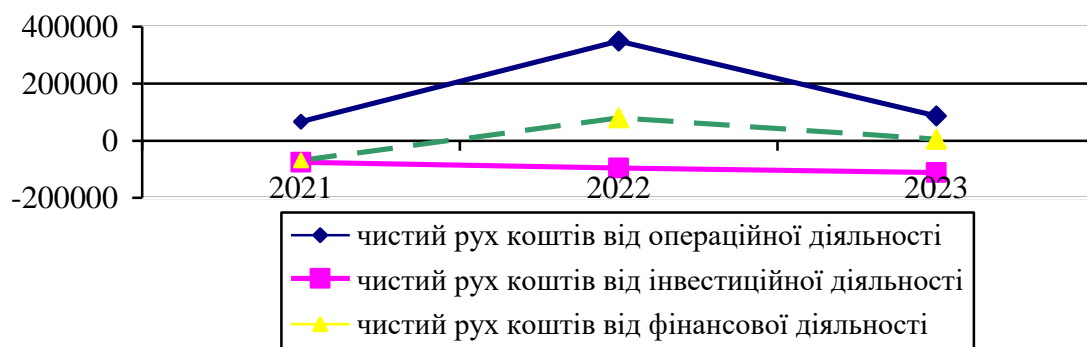

Рис 2.4. Динаміка чистого руху грошових коштів Компанії від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності у 2021 – 2023 роках.

Складено автором на основі [26; 27; 28]

Як видно з графіка, чистий рух грошових потоків від операційної діяльності протягом усього періоду дослідження займав позитивне значення, що свідчить про перевищення доходів Компанії над її витратами та наявністю достатнього обсягу грошових коштів для забезпечення стійкої та безперервної роботи суб'єкта господарювання. Чистий рух грошових потоків від інвестиційної діяльності Компанії впродовж усього досліджуваного періоду мав від'ємне значення, що відображає інвестиційну активність підприємства у всіх періодах часу. Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності у 2021 році мав від'ємне значення, а вже у 2022 та 2023 році змінився на протилежний. Це пов'язано із зростанням обсягів позикових ресурсів на підприємстві.

Для оцінки якості управління грошовими потоками скористаємося можливими варіантами структури грошових потоків, запропонованих В. Ясишеною та І. Мельничук [33]. Для цього нам необхідно скористатися рисунком 2.4, а одержані результати відобразимо у таблиці 2.7, де (+) – чистий грошовий потік має позитивне значення, (–) – чистий грошовий потік має негативне значення. Відзначимо також, що відповідно до даної методики, структура чистих грошових потоків суб'єктів господарювання та їх позитивне або негативне значення визначають один з типів якості управління підприємством: хороше, нормальне, нестабільне, кризове.

Таблиця 2.7

Оцінка якості управління Компанією у 2021 – 2023 роках залежно від
структури грошових потоків

Вид грошових потоків	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Чистий рух коштів від операційної діяльності	+	+	+
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-	-	-
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-	+	+
Чистий рух коштів за звітний період	-100 544	-28 078	+172 879
Загальна оцінка якості управління	Хороше	Нормальне	Нормальне

Складено автором на основі [26; 27; 28]

Отже, у 2021 році Компанія мала хорошу якість управління залежно від структури її грошових потоків. Такий висновок випливає з того, що компанія отримує достатньо операційного грошового потоку для того, щоб оплатити витрати за інвестиційною і фінансовою діяльністю. Позитивний грошовий потік від операційної діяльності формувався за рахунок надходження грошових коштів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також за рахунок погашення дебіторської заборгованості. Негативний грошовий потік від інвестиційної діяльності сформований за рахунок відтоку грошових коштів на придбання необоротних активів, що є позитивним для розвитку підприємства. Негативний грошовий потік від фінансової діяльності сформований за рахунок відтоку грошових коштів на сплату дивідендів, також це свідчить про високі обсяги погашення кредитів.

У 2022 році внаслідок впливу багатьох зовнішніх чинників, основним з яких став воєнний стан, Компанія за структурою грошових потоків характеризується як підприємство з нормальною якістю управління. Таке підприємство характеризується позитивним грошовим потоком від операційної діяльності. Негативним грошовим потоком від інвестиційної діяльності та позитивним грошовим потоком від фінансової діяльності. Це означає, що за рахунок власних надходжень від операційної діяльності та за рахунок залучення позикових ресурсів підприємство здатне профінансувати свою

інвестиційну діяльність, зокрема, Компанія здійснювала придбання необоротних активів у 2022 та 2023 роках.

Важливим етапом аналізу руху грошових коштів є вивчення показників ефективності використання грошових коштів (табл. 2.8). Методика розрахунку таких показників відображена у таблиці 1.4 даного дослідження.

Таблиця 2.8

Коефіцієнти ефективності грошових потоків Компанії у 2021 – 2023 роках

Показники	Звітні роки			Відхилення, + / -	
	2021	2022	2023	2023-2022	2022-2021
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,70	1,41	2,18	+0,77	+0,71
Коефіцієнт якості чистого грошового потоку	-0,64	4,44	-0,14	-4,58	+5,08
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	-0,41	0,38	-0,08	-0,46	+0,79
Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	2,32	10,74	-2,51	-13,25	8,42

Складено автором на основі [26; 27; 28]

З розрахунків таблиці 2.8 видно, що протягом 2021–2023 рр. значення коефіцієнта ліквідності грошових потоків Компанії є вищим нуля, а у 2022 та 2023 роках його значення перевищує одиницю. Це свідчить, що у 2022 та 2023 роках Компанія здатна покривати витрати грошових коштів позитивним грошовим потоком. Цього не можна стверджувати про 2021 рік, де коефіцієнт ліквідності грошового потоку є нижчим нормативного. Зростання даного показника у динаміці у 2023 році порівняно з 2022 роком свідчить про зниження ефективності використання грошових потоків, тобто вхідні та вихідні грошові потоки не є синхронізованими за обсягом.

Ще одним важливим показником аналізу ефективності грошових потоків суб'єктів господарювання є розрахунок коефіцієнта якості грошових потоків, який надає узагальнену характеристику структури джерел формування чистого

грошового потоку. Такий показник характеризується зростанням частки чистого прибутку за рахунок зростання обсягів операційної діяльності. Висока якість ЧГП характеризується зростанням частки чистого прибутку в його формуванні. Так, з таблиці 2.8. видно, що у 2022 році спостерігається найвища якість грошового потоку Компанії, оскільки у цей період підприємство мало додатній рівень чистого грошового потоку та генерувало високий рівень прибутку. У 2021 та 2023 роках коефіцієнт якості грошових потоків становив нижче нуля, що зумовлено від'ємним значенням чистого грошового потоку у цих періодах. Загалом на підприємстві спостерігається низький рівень участі чистого прибутку в формуванні чистого грошового потоку.

Наступним показником, що підлягав розрахунку у процесі аналізу ефективності грошових потоків Компанії став показник ефективності. Такий індикатор характеризується позитивною тенденцією у 2022 році, порівняно з 2021 роком та негативною тенденцією у 2023 році, порівняно з 2022 роком. Отже, у Компанії не прослідковується стійкої позитивної динаміки до зростання коефіцієнта ефективності грошових потоків. Такий стан свідчить, що Компанія неефективно використовує свої грошові потоки.

Частка грошових коштів, що припадає на оновлення активів з метою нарощення та розширення виробництва, показує нам коефіцієнт реінвестування. Розрахунки у таблиці 2.8 показують, що така частка у 2021 році 2,32 процентних пункти, у 2023 році – 10,74 процентних пункти, а у 2023 році знизилася до (-2,51) процентного пункту. Такий стан показника у 2023 році пов'язаний із від'ємним приростом реальних інвестицій Компанії. Водночас, відзначимо, що Компанія протягом 2021 – 2023 року здійснювала лише реальне інвестування та зовсім не здійснювала фінансових інвестицій, що є вкрай негативно та позначилося на показнику ліквідності грошового потоку Компанії.

Отже, проведене дослідження щодо ефективності формування та використання грошових потоків Компанії у 2021 – 2023 роках свідчить, що найбільш ефективно грошові потоки формувалися та використовувалися у 2022 році. Рівень ліквідності підприємства протягом усього досліджуваного періоду

є достатньо високим за усіма показниками (загально, проміжною та абсолютною) ліквідністю, а у деяких періодах суттєво перевищує нормативне значення. Це може призвести до стану надлишкової ліквідності, що підтверджується подальшими розрахунками показника ліквідності грошових потоків. Загалом, Компанія не має стійкої позитивної динаміки до ефективного формування та використання грошових потоків у 2021 – 2023 роках.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1.Зарубіжний досвід управління та оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання.

Зміст управління потоками грошових коштів залежить від оптимізації фінансових потоків і структури капіталу підприємства. Грошові потоки повинні бути узгоджені між собою таким чином, щоб зберегти ліквідність і при цьому уникнути надлишкової ліквідності. Лише за такої умови процес виробництва може відбуватися без перешкод.

Актуальність проблематики управління грошовими потоками підприємства та прийняття фінансових рішень на основі даного підходу визначається тим, що вони на сьогоднішній день недостатньо розроблені, однак є необхідними для вдосконалення системи управління вітчизняних підприємств. Грошові потоки є основними чинниками створення вартості підприємства, отже відображають управління результатом діяльності з позицій сучасного вартісного підходу [34, с. 321].

Проблематика управління та оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання досліджується значною кількістю науковців, зокрема її особливості та алгоритми описували та обґрунтовували такі вчені, як: Бернстайн Л., Бланк І., Бріхгем Ю., Дж. К. Ван Хорн, Гропеллі А., Лігоненко Л., Нікбахт Е., Савицька Г., Яріш В. та інші. Проте, відзначимо, що оптимізація грошових потоків суб'єктів господарювання у кожен із періодів їх функціонування може акцентувати увагу на різнопланових методах її забезпечення.

Як ми уже зазначали у п.1.3 нашої роботи, оптимізація є ваговою складовою процесу управління грошовими потоками суб'єктів господарювання. Змістовне наповнення оптимізації грошових потоків, як зазначає М.

Волосатова, полягає у виборі найкращої форми організації потоків грошових коштів з урахуванням зовнішніх та внутрішніх умов й особливості діяльності суб'єктів господарювання [19].

Узагальнено теоретичний зміст оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання можна представити таким чином (рисунок 3.1):

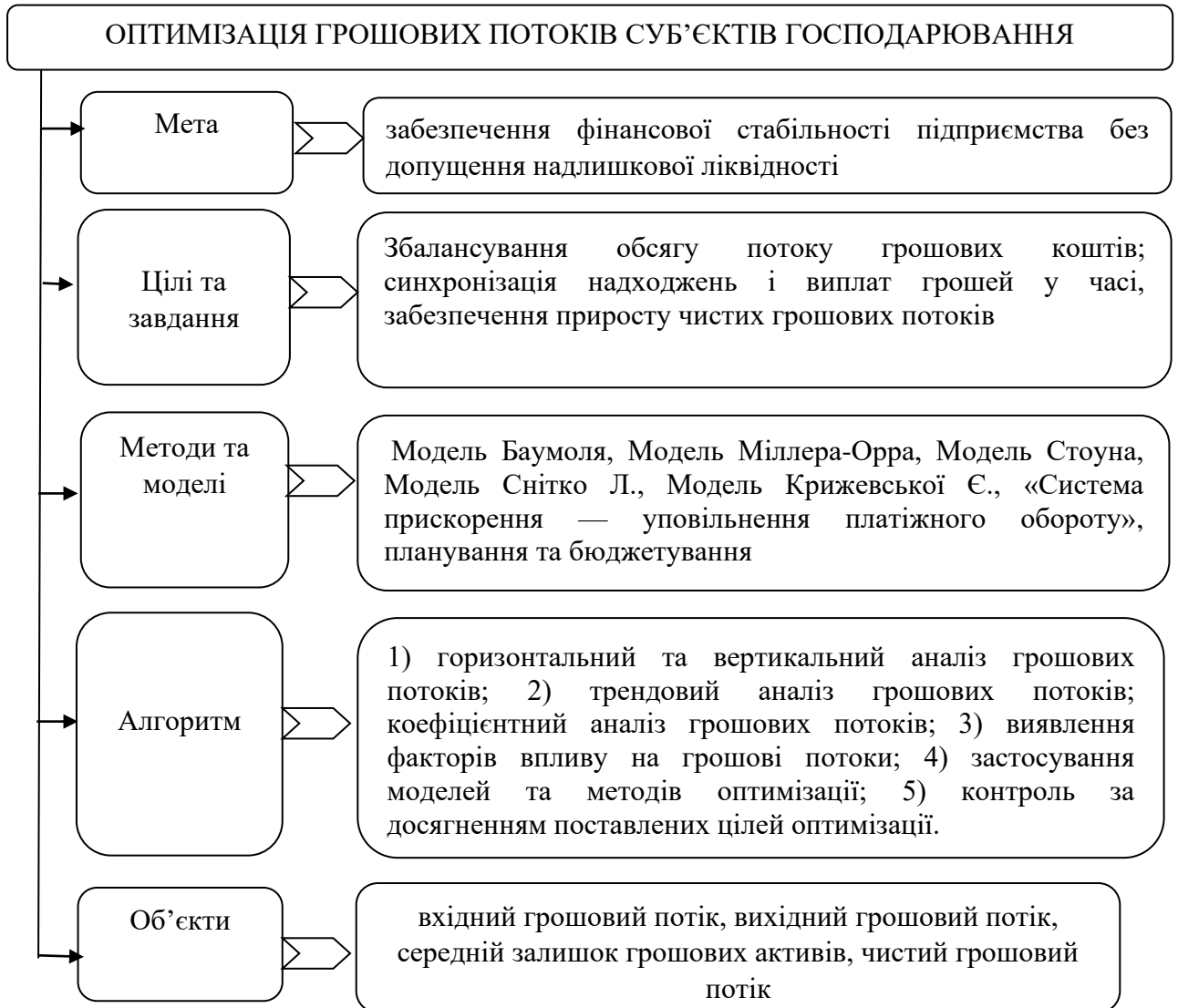

Рис. 3.1. Концептуалізація процесу оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання.

Складено на основі [15; 18; 19]

Бланк І. О. зазначає, що основними напрямками оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання є збалансування обсягів вхідних та вихідних грошових потоків; синхронізація грошових потоків у часі; оптимізація обсягу

чистого грошового потоку суб'єктів господарювання (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Напрями оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання.

Складено автором на основі [5; 36]

У зарубіжній практиці оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання використовують відповідні моделі. Так, найбільш поширеними моделями є: Модель Баумоля, Модель Міллера-Орра; Модель Стоуна. Розглянемо їх детальніше. У 1952 році Вільямом Баумолем була запропонована модель визначення цільового залишку грошових коштів компанії. Дана модель дозволяє розрахувати оптимальний обсяг грошових коштів в умовах визначеності, коли компанія може точно прогнозувати відтоки і притоки грошових коштів.

Оптимальна сума грошових коштів на рахунку компанії знаходиться виходячи з вимоги мінімізації трансакційних витрат і альтернативних витрат. Ми постараємося визначити, на яку величину компанія повинна продати цінні папери або взяти позику, щоб підтримувати оптимальний обсяг грошових коштів на рахунку. Це і буде цільовою залишок грошових коштів компанії. У

моделі передбачається, що компанія може зберігати певний резерв ліквідних цінних паперів, і коли закінчуються гроші на рахунок - продати ці цінні папери, отримавши необхідний обсяг грошових надходжень.

Нехай в момент, коли грошові кошти у компанії закінчуються, вона поповнює їх в обсязі C . При цьому середній залишок грошових коштів на рахунок становитиме величину $\frac{C}{2}$. Тоді ми можемо визначити значення альтернативних витрат як величину $\frac{C}{2}r$, де C – сума, на яку компанія поповнює свої грошові кошти за рахунок продажу ліквідних цінних паперів або в результаті отримання позики, r – відносна величина альтернативних витрат зберігання грошових коштів.

Якщо загальна потреба за період (за рік) в грошових коштах складає величину T , а компанія щоразу поповнює рахунок на суму C , то кількість угод із продажу цінних паперів або отримання позики складе $\frac{T}{C}$. Оскільки компанія несе на кожну таку операцію трансакційні витрати в розмірі F , то їх загальна сума складе $\frac{T}{C}F$, де F – постійні трансакційні витрати з купівлі-продажу цінних паперів або отримання позики.

Відповідно до моделі Баумоля визначення оптимального залишку грошових коштів можна здійснити за такою формулою [37]:

$$C = \sqrt{\frac{2FT}{r}}, \quad (3.1)$$

Де F – фіксовані витрати на купівлю-продаж цінних паперів або обслуговування одержаних кредитів; T – річна потреба в грошових коштах, необхідних для підтримання поточних операцій; r – величина альтернативного доходу (відсоткова ставка за короткостроковими ринковими цінними паперами).

Ще однією широко вживаною зарубіжними суб'єктами господарювання моделлю для оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання є модель Міллера-Орра. Автори використовували при побудові моделі процес Бернуллі –

стохастичний процес, в якому надходження і витрачання грошей від періоду до періоду є незалежними випадковими подіями. За даною моделлю розрахунок оптимального розміру середнього залишку грошових коштів проводиться за формулою [38]:

$$Q_c = O_n + \sqrt[3]{\frac{3CV}{4r}} \quad (3.2)$$

Зазначені моделі мають як особливості застосування у певних умовах господарювання, так і свої переваги й недоліки, які ми систематизували у таблицю 3.1.

Таблиця 3.1

Переваги та недоліки зарубіжних моделей оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання

Модель управління грошовими потоками	Переваги моделі	Недоліки моделі
Модель Баумоля	-відображає величину оптимального залишку через відомі параметри діяльності підприємства та зовнішнього середовища; -відносно проста у застосуванні; - усі грошові кошти зберігаються у цінних паперах.	-вихідні передумови не є реалістичними; -не враховує стохастичний процес надходження та витрачання коштів; -обмеженість у застосуванні
Модель Міллера-Орра	-точність прогнозованих середньоочікуваних величин кількості операцій з конвертації цінних паперів; -точність оцінки параметрів моделі величини витрат, пов'язаних із створенням та зберіганням коштів; -використання при побудові моделі процесу Бернуллі, в якому надходження та витрачання коштів від періоду до періоду є незалежними випадковими подіями; -проста у використанні.	-не враховує очікувані в майбутньому надходження й вибуття коштів в моменти прийняття рішень; -неможливо визначити середнє значення коштів; -непередбачуваність поведінки заданої функції у майбутньому, що позначається на прийнятті управлінських рішень; -прийнятна для підприємств зі стійким фінансовим станом.
Модель Стоуна	-враховує вірогідність грошових потоків; -враховує витрати на зберігання готівки; - враховує сезонні коливання.	- громіздкі розрахунки; - суб'єктивність у прийнятих рішеннях; -неточність інформації про грошові потоки.

Складено автором на основі [5; 35; 36; 37; 38]

Отже, на підставі дослідження моделей оптимізації грошових потоків

суб'єктів господарювання, запропонованих зарубіжними науковцями, варто відзначити, що усі вони мають як свої переваги, так і недоліки. Основним недоліком усіх моделей є те, що вони не враховують сезонність у надходженні грошових потоків, а також неточність у прогнозуванні грошових потоків, що в умовах впливу воєнного стану на стан та синхронність розрахунків ускладнює застосування таких моделей у практиці вітчизняних суб'єктів господарювання. Ускладнює процес обчислення оптимального залишку грошових коштів вітчизняних суб'єктів господарювання й те, що так підприємства часто функціонують в умовах нестачі грошових коштів, нерозвиненість фондового ринку, зокрема й низька ліквідність короткострокових фінансових інструментів.

3.2. Напрями оптимізації грошових потоків вітчизняних суб'єктів господарювання.

Попередній аналіз динаміки формування та ефективності використання показав, що підприємство має достатній обсяг грошових коштів для виконання своїх зобов'язань. Проте, особливу увагу Компанія приділяє управлінню дебіторською заборгованістю як інструмента формування вхідних грошових потоків. Для налагодження ефективної роботи управління дебіторською заборгованістю необхідно постійно здійснювати її аналіз, тобто проводити моніторинг. В аналіз необхідно включати: дослідження динаміки зміни величини та структури заборгованості та розрахунок низки показників, що характеризують оборотність дебіторської заборгованості (коефіцієнт відволікання коштів у дебіторську заборгованість, коефіцієнт оборотності, період погашення дебіторської заборгованості, коефіцієнт простроченої заборгованості, середній «вік» простроченої дебіторської заборгованості).

Крім цього, необхідно також порівнювати рівень дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві. Перевищення дебіторської

заборгованості зумовлює зниження фінансової стійкості підприємства та вимагає залучення додаткових джерел фінансування. У випадку перевищення кредиторської заборгованості створюється загроза неплатоспроможності підприємства [8, с. 174]. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості Компанії у 2021 – 2023 роках представлена на рисунку 3.3.

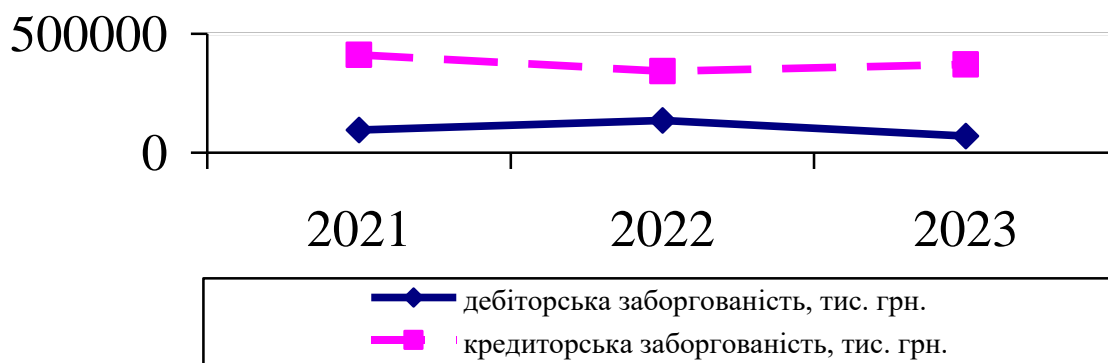

Рис. 3.3. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості Компанії у 2021 – 2023 роках.

Складено автором на основі [26; 27; 28]

Отже, досліджуючи стан дебіторської та кредиторської заборгованостей відзначимо, що протягом досліджуваного періоду дебіторська заборгованість Компанії була нижчою від кредиторської заборгованості, що є для нашої Компанії позитивним та свідчить про відсутність ризику неплатоспроможності підприємства. Водночас, варто відзначити й такі тенденції. У 2022 році дебіторська заборгованість Компанії суттєво зросла з 95 790 тис. грн до 135 528 тис. грн., а вже у 2023 році скоротилася майже удвічі по відношенню до 2022 року. Кредиторська заборгованість також мала тенденції до зниження протягом досліджуваного періоду.

Проте, для ефективного управління грошовими потоками Компанії, подальша робота з дебіторською та кредиторською заборгованість є необхідною. Важливим у цьому напрямі є розроблення принципів кредитної політики. Під час формування кредитних умов необхідним є проведення

диференціації покупців. З цією метою необхідно розробити індивідуальну систему якісних та кількісних ознак дебіторів. До якісних ознак можна віднести: історію покупця (постійний клієнт чи одноразове замовлення); дотримання платіжної дисципліни; ефективність менеджменту дебітора; наявність гарантії, поручительства чи застави.

Важливим аспектом управління формуванням дебіторської заборгованості є її планування на наступний період. Планування проводиться з метою оптимізації величини та структури дебіторської заборгованості, скорочення термінів погашення дебіторської заборгованості, а також розроблення заходів щодо мінімізації впливу інфляційних факторів. На цьому етапі роботи необхідно використовувати прогнозний обсяг реалізації продукції. Управління інкасацією (стягненням) дебіторської заборгованості є важливим етапом роботи у випадку прострочення розрахунків, що вимагає налагодження негайного та безпосереднього зв'язку з боржником.

Аналіз протермінованої дебіторської заборгованості – це початок роботи з дебіторами. Аналіз передбачає групування заборгованості за терміном, за групами дебіторів, за видами продукції, за величиною. Якщо виникає загроза перетворення дебіторської заборгованості в сумнівну, то означає, що компанія не просто втратить свій прибуток, а отримає збиток, для покриття якого необхідно буде використовувати власні фінансові кошти. У цьому аспекті відзначимо, що Компанія не має сумнівної дебіторської заборгованості.

Отже, для того щоб підприємство ефективно управляло грошовими потоками, воно може використовувати інструменти рефінансування дебіторської заборгованості. Рефінансування дебіторської заборгованості – це прискорене переведення в інші форми оборотних активів підприємства: грошові кошти та високоліквідні короткотермінові цінні папери [38].

Використовують такі форми рефінансування:

1. Факторинг – це операція, суть якої полягає в придбанні банком або факторинговою компанією у постачальника (продавця) права вимоги у грошовій формі на дебіторську заборгованість покупців за відвантажені їм

товари (виконані роботи, надані послуги), з прийняттям ризику виконання такої вимоги, а також приймання платежів. Головним недоліком факторингу є його вища вартість, порівняно з кредитами.

2. Форфейтинг – це спосіб фінансування (кредитування) зовнішньоекономічних операцій, який полягає в купівлі в експортера експортних вимог форфейтером (комерційним банком чи спеціалізованою компанією) з виключенням права регресу (зворотної вимоги). Експортеру виплачується залишкова сума експортної вимоги за мінусом суми дисконту.

3. Урахування векселів, виданих покупцями – це форма кредитування банком юридичної або фізичної особи шляхом придбання векселя до настання терміну платежу за ним зі знижкою (дисконтом) за кошти з метою одержання прибутку від погашення векселя у повній сумі. Внаслідок операції врахування вексель повністю переходить у власність банку.

Для аналізу дебіторської заборгованості доцільно ввести в практику коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість, який дорівнює відношенню суми дебіторської заборгованості за певний період до загальної суми оборотних активів підприємства [42; 43].

Визначимо його значення для Компанії у 2021–2023 роках (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Виведення коефіцієнту відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість Компанії у 2021–2023 рр.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1. Вартість дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, тис. грн.	95 790	135 528	69 422
2. Вартість оборотних коштів, тис. грн.	318 759	586 138	696 532
3. Коефіцієнт відволікання	0,30	0,23	0,10

Як бачимо, коефіцієнт відволікання оборотних коштів має тенденцію до зниження впродовж досліджуваного періоду, що дає привід до висновку – управління дебіторською заборгованістю на підприємстві є ефективним.

В результаті наших досліджень можна сформулювати загальну концепцію управління грошовими потоками Компанії: управління формуванням та

використанням грошових потоків; розробка та ухвалення рішень щодо коригування руху грошових коштів; – управління «центрами грошової відповідальності»; управління залишком грошових коштів; управління інформаційно-аналітичним забезпеченням.

Як складова фінансового менеджменту система управління рухом грошових коштів поєднує виконання всіх основних функцій управління грошовими потоками – організація, планування, аналіз, регулювання та контроль. Планування руху грошових коштів необхідно здійснювати на принципах бюджетування, що передбачає узгодження очікуваних джерел надходження та витрачання грошових коштів у рамках операційної, інвестиційної, фінансової діяльності для забезпечення фінансової стійкості в плановому періоді, тобто досягається оптимізація грошового потоку. Відповідно до видів планування, які традиційно класифікуються на стратегічне (1-3 роки), поточне (до 1 року) та оперативне (декада, місяць, квартал), можна виділити аналогічні види контролінгу грошових потоків.

Стратегічні заходи з управління грошовими потоками спрямовані на максимізацію чистого грошового потоку в довгостроковому періоді та включають: стимулювання ціновими знижками покупок за готівку без надання товарного кредиту (звичайно і оплатою в термін до 10 днів); використання в розрахунках часткової або повної передоплати за продукцію, що користується високим попитом на ринку; внесення змін у планування дебіторської заборгованості у бік створення термінів надання товарного кредиту покупцям; збільшення термінів отриманого товарного кредиту; використання оперативного лізингу (оренди) замість придбання основних фондів; реструктуризація боргу шляхом перекладання короткострокових зобов'язань у довгострокові.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження із теоретико-методичних основ оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання, дає змогу сформулювати такі висновки:

1. В результаті наукового пошуку щодо сутності, характеристик та класифікації грошових потоків суб'єктів господарювання ми прийшли до висновку про відсутність єдиного прийнятого підходу до трактування таких понять. Вважаємо, що грошові потоки – це сукупність безперервно розподілених у часі грошових, які пов'язані з суб'єктами господарювання та забезпечують фінансову стійкість, ліквідність та безпечний розвиток суб'єкта господарювання. У роботі обґрунтовано, що усі види грошових потоків суб'єктів господарювання є між собою взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими.

2. У роботі встановлено, що управління грошовими потоками підприємства є тим елементом системи фінансового менеджменту, який спрямований на забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання та створення фінансової бази для його стійкого та безпечного розвитку у перспективних періодах. У роботі проведено систематизацію основних напрямів оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання та обґрунтовано, що використання того чи іншого методу буде залежати від виду грошового потоку: позитивний чи негативний, дефіцитний чи надлишковий, операційний, інвестиційний чи фінансовий.

3. Встановлено, що основною метою аналізу руху грошових коштів є оцінювання можливостей суб'єктів господарювання акумулювати той обсяг грошових коштів, які будуть необхідні для забезпечення безперебійної фінансово-господарської діяльності. Обґрунтовано, що аналіз грошових потоків суб'єктів господарювання дає можливість з'ясувати суму залишку грошових

коштів на початок та кінець періоду за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також визначити їх надходження та напрями використання. Методика аналізу, що передбачає проведення коефіцієнтного аналізу грошових потоків дозволяє виявити рівень ефективності формування та використання грошових потоків суб'єктів господарювання, чинники їх формування та резерви підвищення якості грошових потоків на підприємствах.

4. Аналіз основних показників діяльності ТЗОВ «Цунамі» свідчить про фінансову стійкість та платоспроможність підприємства, а також про ефективне формування та використання фінансових ресурсів Компанії. Виявлено, що основними ризиками, які мають вплив на ефективне функціонування Компанії, є: повномасштабна воєнна агресія росії проти України, кредитний ризик, пов'язаний із наявністю у підприємства позикових ресурсів та ризик ліквідності; ринковий ризик, що пов'язаний із можливими коливаннями курсів валют та є важливим для Компанії з урахуванням його експортного потенціалу.

5. Аналіз стану та динаміки грошових потоків Компанії дозволив зробити такі висновки: 1) грошові потоки від операційної діяльності Компанії впродовж 2021 – 2023 років формуються за рахунок ефективного виробництва та реалізації продукції, чистий грошовий потік від операційної діяльності є позитивним. Компанія є ліквідною та платоспроможною; 2) вхідні грошові потоки від інвестиційної діяльності формуються внаслідок погашення позик кредиторами, а витрачання здійснюються на купівлю необоротних активів, що підтверджує активну позицію підприємства щодо оновлення основних засобів та розширення діяльності Компанії у 2021 – 2023 роках; 3) грошові потоки від фінансової діяльності Компанії свідчать, що вона активно використовує позикові фінансові ресурси та спрямовує їх на поповнення обігових коштів. Також, вихідні грошові потоки від фінансової діяльності створюють умови для виплати дивідендів власникам Компанії. Тенденції формування та використання грошових коштів Компанією підтверджують фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність підприємства протягом 2021 – 2023 років.

6 Проведене дослідження ефективності формування та використання

грошових потоків Компанії у 2021 – 2023 роках свідчить, що найбільш ефективно грошові потоки формувалися та використовувалися у 2022 році. Рівень ліквідності підприємства протягом усього досліджуваного періоду є достатньо високим, а у деяких періодах суттєво перевищує нормативне значення. Це може призвести до стану надлишкової ліквідності, що підтверджується подальшими розрахунками показника ліквідності грошових потоків. Загалом, Компанія не має стійкої позитивної динаміки до ефективного формування та використання грошових потоків у 2021 – 2023 роках.

7. Проведене дослідження моделей оптимізації грошових потоків суб'єктів господарювання, запропонованих зарубіжними науковцями, свідчить, що усі моделі мають як свої переваги, так і недоліки. Основним недоліком усіх моделей є не врахування сезонності у надходженні грошових потоків, неточність у їх прогнозуванні, що в умовах впливу воєнного стану на стан та синхронність розрахунків ускладнює застосування таких моделей у практиці вітчизняних суб'єктів господарювання. Проблемою у ході обчислення оптимального залишку грошових коштів вітчизняних суб'єктів господарювання й те, що так підприємства часто функціонують в умовах нестачі грошових коштів, нерозвиненість фондового ринку, низька ліквідність короткострокових фінансових інструментів.

8. Обґрунтовано, що стратегічні заходи з управління грошовими потоками спрямовані на максимізацію чистого грошового потоку в довгостроковому періоді та включають: стимулювання ціновими знижками покупок за готівку без надання товарного кредиту; використання в розрахунках часткової або повної передоплати за продукцію, що користується високим попитом на ринку; внесення змін у планування дебіторської заборгованості у бік створення термінів надання товарного кредиту покупцям; збільшення термінів отриманого товарного кредиту; використання оперативного лізингу замість придбання основних фондів; реструктуризація боргу шляхом перекладання короткострокових зобов'язань у довгострокові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Спільник І., Загородна О. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2017. Випуск 1-2. С. 62-80. <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/25248> (дата звернення 12.11.2024)
2. Managing Business Relationships / Ford D., Gaddle L.-E., Hakasson H., Lundgren A., Shehota I., Turnbull P., Wilson D. Chichester, UK, 1998.
3. Коледіна К. О. Управління грошовими потоками підприємства як інструмент забезпечення конкурентоспроможності. URL: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/1e24e104-68ec-4814-8aa1-0a5b93c823a6/content> (дата звернення 12.11.2024)
4. Брігхем Ю. Основи фінансового менеджменту / пер. з англ. Київ : Молодь, 1997. 1000 с.
5. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навчальний курс / І.А. Бланк. -. Київ: Ніка-Центр, 2014. - 656 с.
6. Тешева Л. В., Щербань О. Д., Вакуленко О. О. Поняття грошового потоку підприємства. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/114.pdf (дата звернення 12.11.2024)
7. Єрешко Ю. О., Харченко О. С. Основні сутнісні характеристики грошового потоку підприємства. *Ефективна економіка*, 2017. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5834> (дата звернення 02.11.2024)
8. Національний положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (дата звернення 11.10.2024)
9. Юдіна С. В., Павленко І. В., Дробот А. С. Класифікація грошових

потоків та їх вплив на фінансову стійкість підприємства. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/48_2020_ukr/49.pdf (дата звернення 09.11.2024)

10. Клименко О. В. Теоретичне визначення та класифікація грошових потоків підприємства. *Ефективна економіка*, 2013. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2336> (дата звернення 04.09.2024)

11. Майборода О. Є., Майборода О. В., Реплюк О. В. Напрями управління грошовими потоками підприємства. *Економіка і суспільство*, 2017. № 10. С. 305 – 309. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/53.pdf (дата звернення 04.09.2024)

12. Барабаш Н.С., Никонович М. О. Аналіз грошових потоків у системі фінансового менеджменту підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. Т. 2. С. 164–167.

13. Жовна О. М., Риженко Д. С. Організація системи та механізму управління грошовими потоками підприємства. *Ефективна економіка*, 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5042> (дата звернення 12.11.2024)

14. Кошельок Г. В. Фактори, які впливають на формування грошових потоків промислового підприємства. *Економіка і організація управління*. 2016. № 1 (21). С. 119 – 126.

15. Ясишена В.В., Пославська Л. І. Систематизація основних елементів управління грошовими потоками підприємства. *Економічний простір*. 2016. № 106. С. 241254.

16. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2007. 668 с.

17. Кошельок Г. В. Оптимізація грошових потоків підприємства в сучасних умовах. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_1_2019ua/21.pdf (дата звернення 12.09.2024)

18. Черненко Т. В. Оптимізація грошових потоків підприємства. URL: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/2_chernenko.htm

(дата звернення 15.09.2024)

19. Волосатова М.М. Методи оптимізації грошових потоків на підприємстві. URL:

https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21799/2/X_VSNTK_2017v2_Volosatova_M-Methods_of_optimization_29-30.pdf (дата звернення 18.10.2024)

20. Чижишин О.І. Управлінські аспекти раціоналізації використання грошових ресурсів підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 486- 490.

21. Фінансовий менеджмент: підручник / В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко та ін., за заг. ред. Т.А. Говорушко. Львів «Магнолія 2006», 2014. 344с.

22. Лігоненко Л.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками: Навч. посібник. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 255 с.

23. Мулик, Т. (2022). ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ. *Економіка та суспільство*, (40). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-3> (дата звернення 18.10.2024)

24. Кошельок Г. В. Грінченко Р. Аналіз грошових потоків у системі управління підприємством. *Галицький економічний вісник*. 2020 р. Т. 63. № 2. 231– 242 с.

25. Панасюк О.В., Мазанович І.С. Удосконалення аналізу грошових потоків підприємства та їх оптимізація в процесі управління. *Приазовський економічний вісник*. 2020 р. Вип. 6 (23). 128–133 с.

26. Фінансова звітність ТзОВ «Цунамі» за 2023 рік. URL: https://zunami.com.ua/files/fin_zvit_2023.pdf (дата звернення 12.09.2024)

27. Фінансова звітність ТзОВ «Цунамі» за 2022 рік. URL: https://zunami.com.ua/files/fin_zvit_2022.pdf (дата звернення 12.09.2024)

28. Фінансова звітність ТзОВ «Цунамі» за 2021 рік. URL: https://zunami.com.ua/files/fin_zvit_2021.pdf (дата звернення 12.09.2024)

29. Стащук О. В., Шикун В. В. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ СЕКТОРА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.

(2024). *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 1(37), 105-110. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-105-110> (дата звернення 10.11.2024)

30. Стащук О. В. Сучасна парадигма фінансової безпеки акціонерних товариств: моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 398 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19977/1/Verstka%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%89%D1%83%D0%BA%201.pdf> (дата звернення 10.11.2024)

31. Стащук , О. (2022). ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ. *Матеріали конференцій МЦНД*, (26.08.2022; Чернівці, Україна), 54–55. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/204> (дата звернення 02.11.2024)

32. Стащук О., Сафронова Д. Управління грошовими потоками підприємства в умовах воєнного стану. URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-805/> (дата звернення 02.10.2024)

33. Ясишена В. В., Мельничук І. В. Оцінка якості управління грошовими потоками підприємств. URL: <http://surl.li/lozqvd> (дата звернення 02.10.2024)

34. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник. К. : КНЕУ, 2003. 554 с.

35. Піскунова Н. О. Пошук оптимальної моделі управління грошовими потоками. *Ефективна економіка*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5454> (дата звернення 05.08.2024)

36. *Arnold G. Corporate Financial Management*. P. 570.

37. Височан О. С. Оптимізація середнього залишку грошових коштів на підприємстві. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/4d86969d-a5da-4b31-b25a-f044efa93e6b/content> (дата звернення 05.08.2024)

38. Піскульова І. В., Мавріна М. І. Методичні підходи до управління грошовими коштами підприємств: сучасний аспект. *Ефективна економіка*, 2022. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/90.pdf (дата звернення

07.09.2024)

39. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

40. Берест. М. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с.

41. Белозерцев В. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі. *Ефективна економіка*, 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1839> (дата звернення

09.11.2024)

42. Кузенко Т.Б. Управління дебіторською заборгованістю як фактор забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. №29. С. 124-126.

43. Удосконалення системи управління потоками фінансових ресурсів підприємств. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2017. №6. С.84- 88.

44. Стащук О. В. Сапрун М. В. Напрями оптимізації грошових потоків підприємств в умовах воєнного стану. 2024. URL: <https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/issue/view/22.11.2024> (дата звернення 04.11.2024)

45. Буряк А.В., Дем'яненко І.В. Управління грошовими потоками: сегмент фінансової політики аграрних підприємств. *Економічний форум*, 2019. № 1(4), С. 103-108. <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-4-16> (дата звернення 09.11.2024)

46. Мордовцев О.С., Хребтов М.І. Методичний підхід до управління грошовими потоками промислового підприємства. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"*. 2020. №2. С. 3-8.

47. Майборода О. М., Майборода О. В., Реплюх О. В. Напрями управління грошовими потоками підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 305–309.

48. Налукова Н., Кулина Г. Оцінка ефективності управління грошовими

потоками підприємства. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Випуск 1. С. 49-58. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.01.049> (дата звернення 15.10.2024)

49. Юрченко Ю. Управління грошовими потоками будівельних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 2. С. 36-39. DOI: 10.31891/2307-5740-2019-268-2-36-39 (дата звернення 15.10.2024)

50. Мандзіновська Х.О. Управління фінансово-економічної безпекою: підручник. Полтава: ПолтНТУ, 2018. 530 с.

51. Хрущ Н.А. Особливості планування та оцінювання грошових потоків підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 6(2). С. 167-172.

ДОДАТКИ